

MARIALIS CULTUS

APOSTOLISK UPPMANING TILL HANS HELIGHET PAULUS VI

FÖR DEN RÄTTA ORDNINGEN OCH UTVECKLINGEN AV HÄNGIVENHETEN TILL DEN HELIGA JUNGFRU MARIA

Till alla biskopar i fred och gemenskap
med den apostoliska stolen
2 februari 1974

INFÖRANDET

Uppdelning av avhandlingen Tillfälle och syfte med dokumentet

Vördade bröder:

Hälsa och den apostoliska välsignelsen

Från det ögonblick då vi kallades till Petri stol har vi ständigt strävat efter att öka hängivenheten till den heliga Jungfru Maria, inte bara för att tolka kyrkans känslor och vår egen personliga böjelse, utan också för att denna hängivenhet, som bekant, utgör en mycket ädel del av hela sfären av den heliga tillbedjan, i vilken de högsta uttrycken för visdom och religion blandar sig. 1) och som därför är Guds folks främsta uppgift.

Just med tanke på denna uppgift har vi alltid gynnat och uppmuntrat det stora liturgiska reformarbetet, som främjades av Andra ekumeniska konciliet i Vatikanen, och det har förvisso inte skett utan en särskild plan av gudomlig försyn, att det första konciliära dokument som vi tillsammans med de vördnadsvärda fäderna godkände och undertecknade *i Spiritu Sancto* var konstitutionen [Sacrosanctum concilium](#). Syftet med detta dokument var just att återupprätta och förbättra liturgin och att göra de troendes deltagande i de heliga mysterierna mer fruktbart. (2) Från den tiden och framåt har många av våra pontifikats handlingar varit inriktade på att förbättra gudsdyrkan, vilket framgår av det faktum att vi under de senaste åren har förkunnat ett stort antal böcker av den romerska riten, återställda i enlighet med samma konciliums principer och normer. För detta tackar vi djupt, Herren, givaren av allt gott, och vi är tacksamma mot biskopskonferenserna och de enskilda biskoparna som på olika sätt har samarbetat med oss vid utarbetandet av dessa böcker.

Vi betraktar med glädje och tacksamhet det arbete som hittills utförts och de första positiva resultaten av den liturgiska förnyelsen, som är ämnade att öka i takt med att denna förnyelse blir förstådd i sina grundläggande syften och tillämpas på rätt sätt. Samtidigt upphör vi inte att med vaksam omsorg ägna oss åt allt som kan ge en ordnad uppfyllelse åt förnyelsen av den tillbedjan, med vilken kyrkan i ande och sanning (jfr Joh. 4:24) tillber Fadern och Sonen och den helige Ande, "vördar Maria, Guds allraheligaste moder"(3) och med religiös hängivenhet hedrar minnet av martyrerna och de andra helgonen.

Den utveckling av hängivenheten till Jungfru Maria som vi önskar är ett tecken på kyrkans genuina fromhet. Denna hängivenhet passar, som vi ovan antytt, in i den enda tillbedjan som med rätta kallas "kristen", eftersom den hämtar sitt ursprung och sin verkan från Kristus, finner sitt fullständiga uttryck i Kristus och leder genom Kristus i Anden till Fadern. På tillbedjans område återspeglar denna hängivenhet med nödvändighet Guds frälsningsplan, i vilken en särskild form av vörndnad är lämplig för den säregna plats som Maria intar i denna plan. (4) Faktum är att varje autentisk utveckling av kristen gudsdyrkan med nödvändighet följs av en passande ökning av vörndnaden för Herrens Moder. Dessutom visar fromhetshistorien hur "de olika former av hängivenhet till Guds Moder som kyrkan har godkänt inom ramen för den sunda och ortodoxa läran"(5) har utvecklats i harmonisk underkastelse under tillbedjan av Kristus och har dragits mot denna tillbedjan som deras naturliga och nödvändiga referenspunkt. Samma sak händer i vår egen tid. Kyrkans reflektion över Kristi mysterium och över sin egen natur i dag har lett henne till att i roten till den förra finna samma kvinnogestalt och är en kulmination av den senare: Jungfru Maria, Kristi moder och kyrkans moder. Och den ökade kunskapen om Marias mission har förvandlats till en glädjefylld vörndnad för henne och en tillbedjande respekt för Guds visa plan, som inom sin familj (kyrkan), liksom i varje hem, har satt en kvinnas gestalt, som på ett dolt sätt och i en anda av tjänande vakar över denna familj "och omsorgsfullt tar hand om den intill Herrens härliga dag". (6)

I vår tid har de förändringar som har skett i socialt beteende, människors känslor, uttryckssätt i konst och bokstäver och i formerna för social kommunikation också påverkat manifestationerna av religiösa känslor. Vissa fromhetsmetoder som för inte så länge sedan verkade lämpliga för att uttrycka enskilda personers och kristna samfunds religiösa känslor verkar i dag otillräckliga eller olämpliga eftersom de är kopplade till sociala och kulturella

mönster i det förflutna. Å andra sidan söker människor på många platser nya sätt att uttrycka de skapade varelsernas oföränderliga förhållande till sin Skapare, barnens förhållande till sin Fader. Hos vissa personer kan detta orsaka tillfällig förvirring. Men var och en, som med förtröstan på Gud begrundar dessa företeelser, upptäcker att många tendenser i den moderna fromheten (t.ex. den religiösa känslans ingripande) är avsedda att spela sin roll i utvecklingen av den kristna fromheten i allmänhet och hängivenheten till den heliga jungfrun i synnerhet. På så sätt kommer vår egen tid, troget uppmärksam på traditionen och på teologins och vetenskapens framsteg, att ge sitt bidrag av lovprisning till henne, som enligt hennes egna profetiska ord alla generationer kommer att kalla salig (jfr Luk. 1:48).

Vi anser därför att det är i överensstämmelse med vår apostoliska tjänst, vördade bröder, att i ett slags dialog behandla ett antal teman som hänger samman med den plats som den heliga Jungfrun intar i kyrkans tillbedjan. Dessa teman har redan delvis berörts av Andra Vatikankonciliet⁽⁷⁾ och även av oss själva,⁽⁸⁾ men det är nyttigt att återvända till dem för att undanröja tvivel och framför allt för att hjälpa till att utveckla den hängivenhet till den heliga Jungfrun som i kyrkan motiveras av Guds ord och praktiseras i Kristi Ande.

Vi vill därför uppehålla oss vid ett antal frågor som rör förhållandet mellan den heliga liturgin och tillbedjan till den heliga Jungfrun (I), att erbjuda överväganden och direktiv som är lämpliga för att främja utvecklingen av denna hängivenhet (II) och slutligen att lägga fram ett antal reflektioner som syftar till att uppmuntra restaureringen, på ett dynamiskt och mer informerat sätt. av recitationen av rosenkransen, vars praxis så starkt rekommenderades av våra föregångare och som är så vida spridd bland det kristna folket (III).

DEL ETT

Hängivenhet till Jungfru Maria i liturgin

1. När vi förbereder oss för att diskutera den plats som Jungfru Maria intar i den kristna gudstjänsten, måste vi först rikta vår uppmärksamhet mot den heliga liturgin. Förutom sitt rika läroinnehåll har liturgin en ojämförlig pastoral effektivitet och ett erkänt föredömligt uppförande för de andra formerna av tillbedjan. Vi skulle ha velat ta hänsyn till de olika liturgierna i öst och väst, men i detta dokument kommer vi nästan uteslutande att uppehålla oss vid den romerska ritens böcker. I enlighet med de praktiska normer som utfärdades av Andra Vatikankonciliet(9) är det i själva verket endast denna rit som har varit föremål för en djupgående förnyelse. Detta är också sant när det gäller uttryck för vördnad för Maria. Denna rit förtjänar därför att noggrant övervägas och utvärderas.

Avsnitt ett

Den heliga Jungfrun i den reviderade romerska liturgin

2. Reformen av den romerska liturgin förutsatte en omsorgsfull restaurering av dess allmänna kalender. Denna kalender är arrangerad på ett sådant sätt att firandet av frälsningsarbetet på lämpliga dagar får en passande framskjuten plats. Den fördelar över hela året Kristi herravälde, från inkarnationen till förväntan på Hans återkomst i härlighet,(10) och gör det på så sätt möjligt att på ett mer organiskt och sammansvetsat sätt inkludera åminnelsen av Kristi Moder i den årliga cykeln av hennes Sons mysterier.

3. Till exempel finns det under advent många liturgiska hänvisningar till Maria förutom högtiden den 8 december, som är ett gemensamt firande av Marias obefläckade avlelse, av den grundläggande förberedelsen (jfr Jes 11:1, 10) för Frälsarens ankomst och för kyrkans lyckliga begynnelse utan fläck eller skrynkla. 11) Sådana liturgiska hänvisningar återfinns särskilt på dagarna från den 17 till den 24 december, och i synnerhet på söndagen före jul, som påminner om de gamla profetiorna om Jungfrun Moder och Messias(12) och inkluderar läsningar från evangeliet om Kristi och hans föregångares nära förestående födelse. Nej (13)

4. På så sätt inbjuds de troende, som lever i adventsandan i liturgin, att ta henne som förebild och förbereda sig för att möta den kommande Frälsaren,

genom att tänka på den ousägliga kärlek med vilken Jungfrumodern väntade på sin Son,(14). De måste vara "vaksamma i bön och glada i ... beröm." (15) Vi vill också påpeka att adventsliturgin, genom att koppla samman väntan på Messias och väntan på Kristi ärorika återkomst med den beundransvärda åminnelsen av Hans Moder, ger en lycklig balans i tillbedjan. Denna balans kan tas som en norm för att förhindra alla tendenser (vilket ibland har hänt i vissa former av folklig fromhet) att skilja hängivenheten till den heliga Jungfrun från dess nödvändiga referenspunkt – Kristus. Det säkerställer också att denna tid, som liturgiexperter har noterat, bör betraktas som en tid som är särskilt lämpad för hängivenhet till Herrens moder. Detta är en inriktning som vi bekräftar och som vi hoppas ska accepteras och följas överallt.

5. Julen är en långvarig åminnelse av det gudomliga, jungfruliga och frälsande moderskapet hos henne, vars "okränkbara jungfrulighet förde Frälsaren till världen". (16) Faktum är att på högtidligheten av Kristi födelse både tillber kyrkan Frälsaren och vördar hans härliga Moder. På trettondagen, när hon firar den universella kallelsen till frälsning, tänker kyrkan på den heliga Jungfrun, den sanna vishetens säte och kungens sanna moder, som frambär alla folks Återlösare för de vise männen, för deras tillbedjan (jfr Matt. 2:11). På högtiden för den heliga familjen Jesus, Maria och Josef (söndagen i julens oktav) mediterar kyrkan med djup vördnad över det heliga liv som levs i huset i Nasaret av Jesus, Guds Son och Människosonen, hans mor Maria och Josef, den rättfärdiga människan (jfr Matt. 1:19).

I den reviderade ordningen för julperioden förefaller det oss som om allas uppmärksamhet bör riktas mot Marias, den heliga Guds Moders, återupprättade högtid. Detta firande, som äger rum den 1 januari i enlighet med den antika angivelsen av liturgin i staden Rom, är avsett att fira den roll som Maria spelade i detta frälsningens mysterium. Den är också avsedd att upphöja den enastående värdighet som detta mysterium ger den "heliga Modern... genom vilken vi befanns värdiga att ta emot livets Upphov." (17) Det är också ett passande tillfälle att förnya tillbedjan av den nyfödde Fridsfursten, att än en gång lyssna till änglarnas glada budskap (jfr Luk. 2:14) och att bönfalla Gud, genom Fridens Drottning, om fridens högsta gåva. Det är av denna anledning som vi, i den lyckliga sammanträffandet av julens oktav och årets första dag, har instiftat Världsfredsdagen, ett tillfälle som vinner allt större stöd och redan frambringar fredens frukter i många hjärtan.

6. Till de två högtidligheter som redan nämnts (den obefläckade avlelsen och det gudomliga moderskapet) bör läggas de gamla och vörtnadsvärda firandena av den 25 mars och den 15 augusti.

För att högtidligheten i Ordets inkarnation ska vara så har den gamla titeln – Herrens bebådelse – i den romerska kalendern avsiktligt återställt, men högtiden var och är en gemensam högtid för Kristus och den heliga Jungfrun: för Ordet, som blir Marias son (Mark. 6:3), och för Jungfrun, som blir Guds Moder. Med avseende på Kristus firar öst och väst, i sina liturgierna outtömliga rikedom, denna högtidlighet till åminnelse av det inkarnerade Ordets frälsande "fiat", som trädde in i världen och sade: "Gud, här är jag! Jag kommer för att lyda din vilja" (jfr Hebr. 10:7; Ps. 39:8-9). De högtidlighåller minnet av den som begynnelsen av återlösningen och den oupplösliga och förenade föreningen av den gudomliga naturen med den mänskliga naturen i Ordets enda person. När det gäller Maria firar dessa liturgier den som en högtid för den nya Eva, den lydiga och trogna jungfrun, som med sitt generösa "fiat" (jfr Luk. 1:38) genom Andens verkan blev Guds moder, men också de levandes sanna moder, och genom att i sitt sköte ta emot den ende Medlaren (jfr 1 Tm. 2:5): blev den sanna Förbundsarken och det sanna Guds Tempel. Dessa liturgier firar den som ett kulminerande ögonblick i den frälsande dialogen mellan Gud och människan, och som en åminnelse av den heliga Jungfruns fria samtycke och samarbete i frälsningsplanen.

Högtidligheten den 15 augusti firar Marias ärorika himmelfärd till himlen. Det är en fest för hennes bestämmelse av fullhet och salighet, för förhärligandet av hennes obefläckade själ och av hennes jungfruliga kropp, av hennes fullkomliga gestalt till den uppståndne Kristus; en högtid som inför kyrkans och hela mänsklighetens ögon ställer bilden av och det trösterika beviset på uppfyllelsen av deras slutliga hopp, nämligen att detta fullständiga förhärligande är bestämmelsen för alla dem som Kristus har gjort till sina bröder, eftersom de har "kött och blod gemensamt med dem" (Hebr. 2:14; jfr Gal. 4:4).

Himmelfärdsfärdens högtidlighet förlängs i firandet av Jungfru Marias drottningsskap, som äger rum sju dagar senare. Vid detta tillfälle betraktar vi henne som, sittande bredvid tidsåldrarnas Konung, strålar fram som Drottning och ber som Moder. (18) Dessa fyra högtidligheter markerar därför med högsta liturgiska rang de viktigaste dogmatiska sanningarna om Herrens tjänarinna.

7. Efter de högtidligheter som just nämnts måste särskild hänsyn tas till de fester som firar minnet av de frälsande händelser där den Heliga Jungfrun var

nära förbunden med sin Son. Sådana är högtiderna för Vår Frus födelse (8 september), "hela världens hopp och frälsningens gryning"(19); och visitationen (31 maj), där liturgin påminner om "den heliga Jungfru Maria som bär sin Son inom sig"(20) och besöker Elisabet för att erbjuda barmhärtighet och förkunna Guds, Frälsarens, barmhärtighet. (21) Sedan har vi åminnelsen av Vår Fru av Sorger (den 15 september), ett passande tillfälle att återuppleva ett avgörande ögonblick i frälsningens historia och att tillsammans med Sonen "upplyft på korset, Hans lidande Moder". Nej (22)

Högtiden den 2 februari, som har fått tillbaka sitt gamla namn, Herrens frambärande, bör också betraktas som en gemensam åminnelse av Sonen och Modern, om vi till fullo ska förstå dess rika innehåll. Det är firandet av ett frälsningens mysterium som Kristus har fullbordat, ett mysterium som den heliga jungfrun var intimt förknippad med som moder till Jahves lidande tjänare, som den som utför ett uppdrag som tillhör det forntida Israel, och som en förebild för det nya Guds folk, som ständigt prövas i sin tro och sitt hopp genom lidande och förföljelse (jfr Luk. 2:21-35).

8. Den restaurerade romerska kalendern ger särskild uppmärksamhet åt de firanden som anges ovan, men den innehåller också andra typer av minnesmärken i samband med lokala andakter och som har fått en bredare popularitet och intresse (t.ex. 11 februari, Vår Fru av Lourdes 5 augusti, invigningen av basilikan St Mary Major). Sedan finns det andra, som ursprungligen firades av särskilda religiösa familjer men som idag, på grund av den popularitet de har vunnit, verkligen kan betraktas som kyrkliga (t.ex. den 16 juli, Vår Fru av berget Karmel; 7 oktober, Vår Fru av Rosenkransen). Det finns ytterligare andra som, förutom sitt apokryfiska innehåll, uppvisar upphöjda och föredömliga värden och för vidare vördnadsvärda traditioner som har sitt ursprung särskilt i Österlandet (t.ex. den heliga Jungfruns obefläckade hjärta, som firas på lördagen efter den andra söndagen efter pingsten).

9. Man får inte heller glömma att den allmänna romerska kalendern inte inkluderar alla firanden till den heliga Jungfruns ära. Snarare är det upp till de enskilda kalendrarna att inkludera, med trohet mot liturgiska normer men med uppriktigt godkännande, de marianska högtider som är typiska för de olika lokala kyrkorna. Slutligen bör det noteras att det är möjligt att ofta fira den heliga Jungfrun genom att använda sig av vår Frus lördagsmässor. Detta är en gammal och enkel åminnelse och en som görs mycket anpassningsbar och varierad av flexibiliteten i den moderna kalendern och antalet formler som tillhandahålls av missalet.

10. I denna apostoliska uppmaning har vi inte för avsikt att undersöka hela innehållet i det nya romerska missalet. Men på grund av det utvärderingsarbete som vi har åtagit oss att utföra med avseende på de reviderade böckerna i den romerska riten,(23) skulle vi vilja nämna några av aspekterna och temana i missalet. För det första är vi glada över att kunna konstatera hur de eukaristiska bönerna i missalet, i beundransvärd harmoni med de östliga liturgierna,(24) innehåller en betydelsefull åminnelse av den heliga Jungfrun. Till exempel den antika romerska kanon, som hedrar minnet av Herrens moder i ordalag fulla av doktrin och andaktsfull inspiration: "I förening med hela kyrkan hedrar vi Maria, Jesu Kristi evigt jungfruliga moder, vår Herre och Gud." På ett liknande sätt uttrycker den nyligen avkomna eukaristiska bönen III med intensiv åkallan önskan hos dem som ber att få dela sönerns arv med Modern: "Må han göra oss till en evig gåva till er (Fadern) och göra det möjligt för oss att få del av era heligas arv med Maria, Guds jungfruliga moder." Denna dagliga åminnelse, på grund av dess plats i hjärtat av det gudomliga offret, bör betraktas som en särskilt uttrycksfull form av den vördnad som kyrkan visar "den Högstes välsignade" (jfr Luk. 1:28).

11. veckor När vi undersöker texterna i det reviderade missalet ser vi hur de stora Maria-temana i den romerska bönboken har accepterats i perfekt doktrinär kontinuitet med det förflutna. Sålunda har vi till exempel teman som Marias obefläckade avlelse och nådens fullhet, det gudomliga moderskapet, den felfria och fruktbärande jungfruligheten, den Helige Andes tempel, Marias samarbete i sin Sons verk, hennes exemplariska helighet, barmhärtiga förbön, upptagande till himlen, moderligt drottningsskap och många andra teman. Vi ser också hur andra teman, i viss mening nya, har introducerats i lika perfekt harmoni med vår tids teologiska utveckling. Så har vi till exempel temat Maria och kyrkan, som har infogats i missalets texter i en mängd olika aspekter, en

variation som motsvarar de många och varierande relationer som finns mellan Kristi moder och kyrkan. Till exempel i firandet av den obefläckade avlelsen, vars texter erkänner kyrkans begynnelse, Kristi obefläckade brud. (25) I Kristi himmelsfärd känner de igen den begynnelse som redan har gjorts och bilden av vad som för hela kyrkan ännu måste ske. (26) I mysteriet med Marias moderskap bekänner de att hon är Moder till huvudet och lemmarna – Guds heliga Moder och därför Kyrkans Förutseende Moder. (27)

När liturgin vänder blicken antingen mot den ursprungliga kyrkan eller mot kyrkan i våra dagar, finner den alltid Maria. I den ursprungliga kyrkan ses hon be tillsammans med apostlarna (28); I vår egen tid är hon aktivt närvarande, och kyrkan vill leva Kristi mysterium med henne: "Låt er kyrka, som tillsammans med Maria delade Kristi lidande, vara värdig att också få del av hans uppståndelse." (29) Hon ses också som en unisont lovprisande röst med vilken kyrkan vill ge Gud ära: "... med henne [Maria] må vi alltid prisa dig." (30) Och eftersom liturgin är en tillbedjan som kräver ett sätt att leva i överensstämmelse med den, ber den att hängivenheten till den heliga Jungfrun ska bli en konkret och djupt känd kärlek till kyrkan, som på ett underbart sätt uttrycks i bönen efter kommunionen i septembermässan: "... så att vi, när vi minns de lidanden som den heliga Jungfru Maria delade, tillsammans med kyrkan kan uppfylla det som saknas i Kristi lidanden i oss själva."

12. Lectionary är en av de böcker i den romerska riten som har haft stor nytta av den efterkonciliära reformen, både på grund av dess tillagda texter och på grund av det inneboende värdet av dessa texter, som innehåller Guds evigt levande och verksamma ord (jfr Hebr. 4:12). Denna rika samling av bibliska texter har gjort det möjligt att ordna hela frälsningshistorien i en ordnad treårscykel och att mer fullständigt framlägga Kristi mysterium. Den logiska följderna har blivit att Lectionary innehåller ett större antal läsningar i Gamla och Nya testamentet om den heliga Jungfrun. Denna numeriska ökning har dock inte baserats på slumpmässiga val: endast de läsningar har accepterats som på olika sätt och i olika grad kan betraktas som marianska, antingen på grund av deras innehåll eller på grund av resultaten av en noggrann exegetik, stödd av läroämbetets läror eller av en solid tradition. Det är också riktigt att lägga märke till att dessa läsningar inte bara äger rum på den heliga Jungfruns högtider utan också vid många andra tillfällen, till exempel på vissa söndagar under det liturgiska året, vid firandet av riter som djupt berör den kristnes

sakramental liv och de val som han står inför,(32) liksom i de glädjefyllda eller sorgliga upplevelserna i hans liv på jorden. (33)

13. Tidegärdens liturgi, den reviderade ämbetsboken, innehåller också enastående exempel på hängivenhet till Herrens Moder. Dessa återfinns i hymnerna – som innehåller flera mästerverk i den universella litteraturen, såsom Dantes sublima bön till den heliga Jungfrun(34) – och i antifonerna som fullbordar det dagliga ämbetet. Till dessa lyriska åkallan har fogats den välkända bönen *Sub tuum praesidium*, vördnadsvärd för sin ålderdom och beundransvärd för sitt innehåll. Andra exempel förekommer i förbönerna vid lovprisningar och vesper, böner som ofta uttrycker en förtröstansfull tillflykt till barmhärtighetens moder. Slutligen finns det ett urval ur den stora skattkammaren av skrifter om Vår Fru som skrivits av författare från de första kristna århundradena, från medeltiden och från modern tid.

14. Åminnelse av den Heliga Jungfrun förekommer ofta i missalet, i lektoratet och i tidegården – gångjärnen i den liturgiska bönen i den romerska riten. I de andra reviderade liturgiska böckerna saknas inte heller uttryck för kärlek och bön riktade till Theotokos. På så sätt åkallar kyrkan henne, nådens moder, innan hon sänker ner kandidaterna i dopets frälsande vatten(35); Kyrkan vädjar till henne för mödrar som, fulla av tacksamhet för moderskapets gåva, kommer till kyrkan för att uttrycka sin glädje(36); Kyrkan framställer henne som en förebild för dem som följer Kristus genom att omfamna det religiösa livet(37) eller som tar emot vigningen av jungfrur. (38) För dessa människor ber Kyrkan om Marias moderliga hjälp. (39) Kyrkan ber innerligt till Maria för hennes barn som har kommit till sin dödsstund. (40) Kyrkan ber om Marias förbön för dem som har slutit sina ögon för denna världens ljus och trätt fram inför Kristus, det eviga ljuset"; (41) Och genom Marias böner nedkallar kyrkan tröst över dem som i sorg med tro sörjer sina nära och käras bortgång. (42)

15. Granskningen av de reviderade liturgiska böckerna leder oss till den trösterika iakttagelsen att den efterkonciliära förnyelsen, i enlighet med den liturgiska rörelsens tidigare önskan, på ett riktigt sätt har betraktat den heliga Jungfrun i Kristi mysterium och i harmoni med traditionen har erkänt den unika plats som tillhör henne i den kristna tillbedjan som Guds heliga Moder och Frälsarens värdiga medarbetare.

Det kunde inte ha varit på något annat sätt. Om man studerar den kristna gudstjänstens historia, kan man faktiskt konstatera att både i öst och i väst de

högsta och renaste uttrycken för hängivenhet till den heliga Jungfrun har sprungit fram ur liturgin eller inkorporerats i den.

Vi vill betona det faktum att den vördnad som den universella kyrkan i dag visar den heliga Maria är ett resultat av och en förlängning och oavbruten ökning av den hängivenhet som kyrkan i alla tider har visat henne, med noggrann uppmärksamhet på sanningen och med en ständigt vaksam ädelhet i uttrycket. Från den eviga traditionen, som hålls vid liv på grund av Andens oavbrutna närvaro och ständiga uppmärksamhet på Ordet, hämtar vår tids kyrka motiv, argument och incitament för den vördnad som hon visar den heliga Jungfrun. Och liturgin, som får godkännande och styrka från läroämbetet, är ett mycket upphöjt uttryck och ett tydligt bevis på denna levande tradition.

Avsnitt två

Den heliga Jungfrun som modell för kyrkan i gudstjänst

16. I enlighet med några av riktlinjerna i konciliets undervisning om Maria och Kyrkan, vill vi nu närmare undersöka en särskild aspekt av förhållandet mellan Maria och liturgin, nämligen Maria som en modell för den andliga attityd med vilken Kyrkan firar och lever de gudomliga mysterierna. Att den heliga jungfrun är ett föredöme på detta område beror på det faktum att hon är erkänd som ett mycket förnämt exempel på kyrkan i fråga om tro, kärlek och fullkomlig förening med Kristus,(43) det vill säga på det inre sinnelag med vilket kyrkan, den älskade brudgummen, är nära förbunden med sin Herre. Åkallar Kristus och genom Honom tillber han den evige Fadern. (44)

17. Maria är den uppmärksamma Jungfrun, som tar emot Guds ord med tro, den tro som i hennes fall var porten och vägen till det gudomliga moderskapet, för, som den helige Augustinus insåg, "Den heliga Maria blev havande med honom (Jesus) genom tron, som hon med tro frambringade." (45) Faktum är att när hon fick svaret på sitt tvivel från ängeln (jfr Luk. 1:34-37), "full av tro, och havande Kristus i sitt sinne innan hon blev havande med honom i sitt sköte, sade hon: 'Jag är Herrens tjänarinna, låt vad du har sagt ske med mig' (Luk. 1:38)." (46) Det var tron som för henne var orsaken till salighet och visshet i uppfyllelsen av löftet: "Salig är den som trodde att det löfte som Herren hade gett henne skulle uppfyllas" (Luk. 1:45). På samma sätt var det tron med vilken hon, som spelade en roll i inkarnationen och var ett unikt vittne till den, tänkte tillbaka på händelserna i Kristi barndom och mediterade över dessa händelser i

sitt hjärta (jfr Luk. 2:19,51). På detta sätt handlar också kyrkan, särskilt i liturgin, när hon i tron lyssnar, tar emot, förkunnar och vördar Guds ord, delar ut det till de troende som livets bröd och i ljuset av detta ord undersöker tidens tecken och tolkar och lever efter historiens händelser.

18. Maria är också jungfrun i bön. Som sådan framträder hon i besöket hos förelöparens mor, när hon utgjuter sin själ i uttryck som förhärligar Gud, och uttryck för ödmjukhet, tro och hopp. Denna bön är Magnificat (jfr Luk. 1:46-55), Marias bön par excellence, sången om den messianska tiden i vilken det gamla och det nya Israels glädje blandas. Som den helige Irenaeus tycks antyda, är det i Marias sång som man än en gång hörde glädjen hos Abraham som förutsåg Messias (jfr Joh. 8:56)(48) och där ljud i profetisk förväntan kyrkans röst: "I sitt jubel förkunnade Maria profetiskt i kyrkans namn: 'Min själ förkunnar Herrens härlighet...'"(49) Och i själva verket har Marias hymn spridits vitt och brett och blivit hela kyrkans bön i alla tider.

I Kana framträder Maria ännu en gång som Jungfrun i bönen: när hon taktfullt talade om för sin Son att han behövde något, fick hon också en nådens verkan, nämligen att Jesus, genom att utföra det första av sina "tecken", bekräftade sina lärjungars tro på honom (jfr Joh. 2:1-12).

På samma sätt framställer den sista beskrivningen av Marias liv henne som bedjande. Apostlarna "förenades i ständig bön tillsammans med flera kvinnor, däribland Jesu mor Maria, och hans bröder" (Apg. 1:14). Vi har här Marias bedjande närvaro i den tidiga kyrkan och i kyrkan i alla tider, för när hon har blivit upptagen i himlen har hon inte övergett sitt uppdrag av förbön och frälsning. (50) Titeln jungfru i bön passar också in på kyrkan, som dag för dag lägger fram sina barns behov för Fadern, "oupphörligt prisar Herren och ber för världens frälsning". (51)

19. Maria är också jungfrun-modern-hon som "tror och lyder... födde Faderns Son på jorden. Detta gjorde hon, utan att känna någon människa, men i skuggan av den Helige Ande." (52) Detta var ett mirakulöst moderskap, instiftat av Gud som en förebild och ett exempel på Jungfrukyrkans fruktbarhet, som "själv blir en moder ... Ty genom sin förkunnelse och genom sitt dop föder hon till nytt och odödligt liv barn som är avlade genom den helige Andes kraft och födda av Gud." (53) De gamla kyrkofäderna lärde med rätta att kyrkan i dopets sakrament förlänger Marias jungfruliga moderskap. Bland sådana hänvisningar vill vi påminna om vår berömda föregångare, den helige Leo den store, som i en julpredikan säger: "Det ursprung som Kristus tog i Jungfruns livmoder har Han gett till dopfunten: Han har gett till vatten vad Han hade gett till Sin Moder – den Högstes kraft och den Helige Andes överskuggning (jfr Luk. 1:35), som var ansvarig för att Maria frambringade Frälsaren, har samma effekt, så att vatten kan pånyttföda den troende." (54) Om vi vill gå till liturgiska källor kan vi citera den vackra *Illatio* i den mozarabiska liturgin: "Den förra [Maria] bar livet i sitt sköte; den senare [kyrkan] bär liv i dopets vatten. I Marias lemmar formades Kristus; i kyrkans vatten blir Kristus iklädd." Nej (55)

20. Maria är, slutligen, Jungfrun som frambär offer. I episoden med Jesu frambärande i templet (jfr Luk. 2:22-35) har Kyrkan, ledd av Anden, utöver uppfyllandet av lagarna om offret av de förstfödda (jfr 2 Mos 13:11-16) och reningen av modern (jfr 3 Mos 12:6-8), upptäckt ett frälsningens mysterium som har med frälsningshistorien att göra. Det vill säga, hon har lagt märke till kontinuiteten i det grundläggande offer som det inkarnerade Ordet gav till Fadern när han kom till världen (jfr Hebr 15:5-7). Kyrkan har sett frälsningens universella natur förkunnas, för Simeon, som i barnet hälsar ljuset för att upplysa folken och Israels folks härlighet (jfr Luk. 2:32), erkände i honom Messias, allas Frälsare. Kyrkan har förstått den profetiska hänvisningen till Kristi lidande: det faktum att Simeons ord, som i en profetia kopplade samman Sonen som "motsägelens tecken" (Luk. 2:34) och Modern, vars själ skulle genomborras av ett svärd (jfr Luk. 2:35), gick i uppfyllelse på Golgata. Ett frälsningens mysterium alltså, som i sina olika aspekter orienterar episoden med presentationen i templet till den frälsande händelsen på korset. Men Kyrkan själv, i synnerhet från medeltiden och framåt, har i Jungfruns hjärta upptäckt en önskan att frambära ett offer när hon tar sin Son till Jerusalem för att offra honom inför Herren (jfr Luk. 2:22) en önskan som går utöver ritens vanliga mening. Ett vittnesbörd om denna intuition finns i den helige Bernhards kärleksfulla bön: "Offra din Son, heliga Jungfru, och ge Herren den välsignade

frukten från ditt sköte. Offra för försoningen av oss alla det heliga offret som behagar Gud." (56)

Denna förening mellan modern och sonen i återlösningens verk(57) når sin höjdpunkt på Golgata, där Kristus "frambar sig själv som det fullkomliga offret åt Gud" (Hebr. 9:14) och där Maria stod vid korset (jfr Joh 19:25) och "led svårt med sin enfödde Son. Där förenade hon sig med ett moderligt hjärta till Hans offer och samtyckte kärleksfullt till offret av detta offer som hon själv hade framkallat"(58) och som hon också offrade till den evige Fadern." (59) För att föreviga korsoffret genom århundradena, instiftade den gudomlige Frälsaren det eukaristiska offret, åminnelsen av sin död och uppståndelse, och anförtrorde det till sin maka kyrkan,(60) som, särskilt på söndagar, kallar de troende tillsammans för att fira Herrens påsk tills han kommer tillbaka. (61) Detta gör kyrkan i gemenskap med de heliga i himlen och i synnerhet med den heliga Jungfrun,(62) vars brinnande kärlek och orubbliga tro hon efterliknar.

21. Maria är inte bara ett föredöme för hela kyrkan i utövandet av gudsdyrkan, utan hon är också helt klart en lärare i det andliga livet för enskilda kristna. De trogna började mycket tidigt att se till Maria och efterlikna henne genom att göra sitt liv till en handling av tillbedjan av Gud och göra sin tillbedjan till ett åtagande i sitt liv. Så tidigt som på 300-talet talade den helige Ambrosius till folket och uttryckte en förhoppning om att var och en av dem skulle ha Marias ande för att ära Gud: Må Marias hjärta vara i varje kristen för att förkunna Herrens storhet; må hennes ande vara i var och en för att fröjda sig i Gud." (63) Men Maria är framför allt ett exempel på den tillbedjan som består i att göra sitt liv till ett offer åt Gud. Detta är en uråldrig och ständigt ny lära som var och en kan höra igen genom att ge akt på kyrkans lära, men också genom att lyssna till Jungfruns röst, när hon i sig själv föregriper den underbara bönen i Herrens bön – "Ske din vilja" (Matt. 6:10) – svarade Guds budbärare: "Jag är Herrens tjänarinna. Låt mig få veta vad du har sagt" (Luk. 1:38). Och Marias "ja" är för alla kristna en lektion och ett exempel på lydnad mot Faderns vilja, som är vägen och medlet för ens egen helgelse.

22. Det är också viktigt att lägga märke till hur Kyrkan i olika effektiva andaktsfulla attityder uttrycker de många relationer som binder henne till Maria: i djup vördnad, när hon reflekterar över Jungfruns enastående värdighet, som genom den Helige Andes verkan har blivit det inkarnerade Ordets moder; i brinnande kärlek, när hon tänker på Marias andliga moderskap gentemot alla lemmar i den Mystiska Kroppen; i tillitsfull åkallan; när hon upplever förbön från sin förespråkare och hjälpare; (64) i kärleksfull tjänst, när hon i Herrens ödmjuka tjänarinna ser barmhärtighetens drottning och nådens moder; i fanatikernas imitation, när hon begrundar heligheten och dygderna hos henne som är "full av nåd" (Luk. 1:28); i djup förundran, när hon i henne, "som i en felfri modell, ser det som hon själv helt och fullt önskar och hoppas att vara"(65); när hon uppmärksamst studerar och i Återlösarens medarbetare, som redan helt och fullt har del i påskmysteriets frukter, känner igen den profetiska uppfyllelsen av sin egen framtid, till den dag då hon, när hon har renats från varje fläck och rynka (jfr Ef 5:27), kommer att bli lik en brud klädd för brudgummen, Jesus Kristus (jfr Upp. 21:2).

23. Därför, vördnadsvärda bröder, när vi betraktar den fromhet som den universella kyrkans liturgiska tradition och den förnyade romerska riten uttrycker gentemot den heliga Guds Moder, och när vi kommer ihåg att liturgin genom sitt överlägsna värde som tillbedjan utgör den gyllene normen för den kristna fromheten, och slutligen när vi ser hur Kyrkan när hon firar de heliga mysterierna antar en attityd av tro och kärlek som liknar den som kyrkan har. Jungfru, vi inser riktigheten i den uppmaning som Andra Vatikankonciliet riktar till alla kyrkans barn, nämligen "att kulten, särskilt den liturgiska kulten, av den heliga Jungfrun generöst främjas". (66) Detta är en uppmaning som vi skulle vilja se accepterad överallt utan förbehåll och omsatt i nitisk praxis.

DEL TVÅ

Förnyelsen av hängivenheten till Maria

24. Andra Vatikankonciliet uppmanar oss också att främja andra former av fromhet vid sidan av den liturgiska gudstjänsten, särskilt de som rekommenderas av läroämbetet. Men som bekant har de troendes fromhet och vördnad för Guds moder antagit många former alltefter omständigheterna i tid och rum, folkens olika känslor och deras olika kulturella traditioner. Därav kommer det sig att de former i vilka denna hängivenhet uttrycks, eftersom de är underkastade tidens tand, visar på behovet av en förnyelse som gör det möjligt för dem att ersätta element som är flyktiga, att betona de element som ständigt är nya och att införliva de doktrinära data som erhållits från teologisk reflektion och förslagen från kyrkans läroämbete. Detta visar på behovet av att biskopskonferenser, lokala kyrkor, ordensfamiljer och de troendes gemenskap främjar en genuin skapande verksamhet och samtidigt går vidare till en noggrann revision av uttryck och fromhetsövningar riktade mot den heliga Jungfrun. Vi vill att denna revision ska ske med respekt för sunda traditioner och vara öppen för legitima önskemål från vår tids folk. Det synes därför lämpligt, Vördade Bröder, att framlägga några principer för verksamhet på detta område.

Avsnitt ett

Trinitariska, kristologiska och kyrkliga aspekter av hängivenhet till den heliga Jungfrun

25. veckor För det första är det ytterst passande att fromhetsövningar riktade mot Jungfru Maria tydligt uttrycker den trinitariska och kristologiska ton som är inneboende och väsentlig för dem. Den kristna tillbedjan är i själva verket i sig själv en tillbedjan som erbjuds till Fadern och Sonen och till den Helige Ande, eller, som liturgin uttrycker det, till Fadern genom Kristus i Anden. Ur denna synpunkt utsträcker tillbedjan med rätta, om än på ett väsentligt annorlunda sätt, först och främst och på ett särskilt sätt, till Herrens moder och sedan till helgonen, i vilka kyrkan förkunnar påskens mysterium, ty de har lidit med Kristus och blivit förhärlicade med honom. (68) I Jungfru Maria är allt relativt till Kristus och beroende av Honom. Det var med tanke på Kristus som Gud Fadern från all evighet utvalde henne till att vara den allheliga Modern och smyckade henne med Andens gåvor som ingen annan hade fått. Den äkta kristna fromheten har sannerligen aldrig underlåtit att framhäva Jungfruns

ouplösliga samband och väsentliga förhållande till den gudomliga Frälsaren. (69) Ändå förefaller det oss särskilt i överensstämmelse med vår tids andliga inriktning, som domineras och absorberas av "frågan om Kristus", (70) att den kristologiska aspekten bör ha en särskild framträdande plats i uttrycken för hängivenhet till jungfrun. Det förefaller oss också passande att dessa uttryck för hängivenhet skulle återspegla Guds plan, som fastställde "med ett enda dekret Marias ursprung och den gudomliga Vishetens inkarnation". (71) Detta kommer utan tvekan att bidra till att göra fromheten gentemot Jesu moder mer solid, och till att göra den till ett effektivt redskap för att uppnå "full kunskap om Guds Son, tills vi blir den fullkomliga människan, fullt mogna i Kristi egen fullhet" (Ef. 4:13). Det kommer också att bidra till att öka tillbedjan av Kristus själv, eftersom, enligt kyrkans eviga sinne, som auktoritativt upprepas i vår tid, (72) "det som ges åt tjänarinnan hänvisas till Herren; så återgår det som ges till Modern till Sonen; ... och på så sätt blir det som ges som ödmjuk hyllning till drottningen en heder som ges till kungen." (73)

26. veckor Det förefaller oss lämpligt att till detta omnämnande av den kristologiska inriktningen av hängivenheten till den heliga Jungfrun lägga en påminnelse om det passande i att i denna hängivenhet ge en framträdande plats åt ett av trons väsentliga fakta: den Helige Andes person och verk. Den teologiska reflektionen och liturgin har i själva verket noterat hur Andens helgande ingripande i Jungfrun från Nasaret var ett kulminerande ögonblick i Andens verksamhet i frälsningshistorien. Sålunda tillskrev till exempel vissa kyrkofäder och författare Andens verk den ursprungliga heligheten hos Maria, som så att säga "formades av den Helige Ande till ett slags ny substans och ny skapelse". (74) Reflekterar över evangeliets texter: "Den Helige Ande skall komma över dig och den Högstes kraft skall täcka dig med sin skugga" (Luk. 1:35) och "[Maria] befanns vara havande genom den Helige Ande... Hon har blivit havande med det som finns i henne genom den Helige Ande" (Matt. 1:18-20) – de såg i Andens ingripande en handling som helgade och gjorde Marias jungfrulighet fruktbar (75) och förvandlade henne till "Konungens boning" eller "Ordets brudkammare", (76) "Templet" eller "Herrens Tabernakel", (77) "Förbundsarken" eller "Helighetens ark", (78) titlar rika på bibliska ekon. När de undersökte inkarnationens mysterium ännu djupare, såg de i det hemlighetsfulla förhållandet mellan Anden och Maria en aspekt som påminde om äktenskapet, poetiskt skildrad av Prudentius: "Den ogifta Jungfrun gifte sig med Anden", (79) och de kallade henne "den Helige Andes tempel", (80) ett uttryck som betonar Jungfruns heliga karaktär. nu Guds Andes permanenta

boning. När de fördjupade sig i läran om Parakleten, såg de att från Honom som ur en källa flödade nådens fullhet fram (jfr Luk. 1:28) och det överflöd av gåvor som smyckade henne. På så sätt tillskrev de Anden den tro, det hopp och den kärlek som besjälade jungfruns hjärta, den styrka som upprätthöll henne i hennes accepterande av Guds vilja och den kraft som upprätthöll henne i hennes lidande vid korsets fot. (81) I Marias profetiska sång (jfr Luk. 1:46-55) såg de en särskild verkan av Anden som hade talat genom profeternas mun. (82) Med tanke på Jesu moders närvaro i rummet på övervåningen, där Anden kom ner över den unga kyrkan (jfr Apg 1:12-14; 2:1-4), berikade de med nya utvecklingar det antika temat om Maria och kyrkan. (83) Framför allt tog de sin tillflykt till Jungfruns förbön för att från Anden få förmågan att frambringa Kristus i sin egen själ, vilket den helige Ildephonsus intygar i en bön av åkallan, som är häpnadsväckande i sin lära och sin bönekraft: "Jag ber dig, heliga Jungfru, att jag må få Jesus från den helige Ande, genom vilken du förde Jesus ut. Må min själ ta emot Jesus genom den Helige Ande, genom vilken ditt kött blev havande med Jesus.... Må jag älska Jesus i den Helige Ande, i vilken ni tillber Jesus som Herre och ser på Honom som er Son." (84)

27. Det sägs ibland att många andliga skrifter idag inte tillräckligt återspeglar hela läran om den Helige Ande. Det är specialisternas uppgift att verifiera och väga sanningshalten i detta påstående, men det är vår uppgift att uppmana alla, särskilt de som är i pastorstjänsten och även teologer, att meditera djupare över den Helige Andes verkan i frälsningshistorien, och att se till att kristna andliga skrifter ger tillbörlig plats åt Hans livgivande handling. Ett sådant studium kommer särskilt att belysa det dolda förhållandet mellan Guds Ande och Jungfrun från Nasaret och visa vilket inflytande de utövar på kyrkan. Ur en djupare meditation över trons sanningar kommer en mer vital fromhet att flöda.

28. Det är också nödvändigt att de fromhetsövningar, med vilka de troende hedrar Herrens Moder, klart visar vilken plats hon intar i kyrkan: "den högsta platsen och den som står oss närmast efter Kristus". (85) De liturgiska byggnaderna i den bysantinska riten, både i den arkitektoniska strukturen och i användningen av bilder, visar tydligt Marias plats i kyrkan. På den centrala dörren till ikonostasen finns en framställning av Bebådelsen och i absiden en bild av den ärorika Theotokos. På detta sätt förnimmar man, huru människorna, genom Herrens ödmjuka tjänarinnas samtycke, begynte sitt återvändande till Gud och i den allheliga Jungfruns härlighet ser det mål, mot

vilket det är på väg. Den symbolik med vilken en kyrkobyggnad visar Marias plats i kyrkans mysterium är full av betydelse och ger anledning att hoppas att de olika formerna av tillbedjan till den heliga Jungfrun överallt kan vara öppna för kyrkliga perspektiv.

De troende kommer lättare att kunna uppskatta Marias uppdrag i kyrkans mysterium och hennes framträdande plats i de heligas gemenskap om man uppmärksammar Andra Vatikankonciliet's hänvisningar till de grundläggande begreppen om kyrkans natur som Guds familj, Guds folk, Guds rike och Kristi mystiska kropp. (86) Detta kommer också att föra de troende till en djupare insikt om det brödraskap som förenar dem alla som söner och döttrar till Jungfru Maria, "som med en moders kärlek har medverkat i deras pånyttfödelse och andliga bildning", (87) och som söner och döttrar till kyrkan, eftersom "vi är födda ur kyrkans sköte, vi närs av kyrkans mjölk, Vi får liv genom kyrkans Ande." (88) De kommer också att inse att både Kyrkan och Maria samarbetar för att föda Kristi mystiska kropp, eftersom "båda är Kristi moder, men ingen av dem frambringar hela (kroppen) oberoende av den andra". (89) På samma sätt kommer de troende att tydligare inse att Kyrkans verksamhet i världen kan liknas vid en förlängning av Marias omsorg. Den aktiva kärlek som hon visade i Nasaret, i Elisabets hus, i Kana och på Golgata - alla frälsande episoder av stor kyrklig betydelse - får sin utbredning i kyrkans moderliga omsorg om att alla människor skall komma till kunskap om sanningen (jfr 1 Tim 2:4), i kyrkans omsorg om människor som lever under enkla omständigheter och om de fattiga och svaga. och i hennes ständiga engagemang för fred och social harmoni, liksom i hennes outtröttliga ansträngningar att se till att alla människor kommer att få del av den frälsning som förtjänades för dem genom Kristi död. På så sätt kommer kärleken till kyrkan att bli kärleken till Maria, och vice versa, eftersom den ena inte kan existera utan den andra, som den helige Chromatius av Aquileia observerade med skarp urskillning: "Kyrkan var förenad... i rummet på övervåningen tillsammans med Maria, Jesu moder, och med Hans bröder. Kyrkan kan därför inte kallas sådan om den inte inkluderar Maria, vår Herres moder, tillsammans med hans bröder." (90) Till sist upprepar vi därför att vördnaden för den Heliga Jungfrun uttryckligen måste visa sitt inneboende och ecklesiologiska innehåll: på så sätt kommer den att vara i stånd att revidera sina former och texter på ett lämpligt sätt.

Avsnitt två

Fyra riktlinjer för hängivenhet till den heliga Jungfrun: bibliska, liturgiska, ekumeniska och antropologiska

29. veckor Ovanstående betraktelser har sitt ursprung i en undersökning av Jungfru Marias förhållande till Gud – Fadern och Sonen och den Helige Ande – och till Kyrkan. I enlighet med den konciliära undervisningens väg(91) vill vi lägga till ytterligare några riktlinjer från Skriften, liturgin, ekumeniken och antropologin. Dessa måste man ha i åtanke vid varje revidering av fromhetsövningar eller vid skapandet av nya, för att betona och accentuera det band som förenar oss med henne, som är Kristi moder och vår Moder i de heligas gemenskap.

30. veckor Idag är det erkänt som ett allmänt behov av kristen fromhet att varje form av tillbedjan ska ha en biblisk prägel. De framsteg som gjorts inom bibelvetenskapen, den ökande spridningen av de heliga skrifterna och framför allt traditionens exempel och den Helige Andes inre verksamhet tenderar att få den moderna kristne att i allt högre grad använda Bibeln som den grundläggande bönboken och att ur den hämta äkta inspiration och oöverträffade exempel. Hängivenheten till den heliga Jungfrun kan inte undantas från denna allmänna inriktning av den kristna fromheten(92); I själva verket bör den hämta inspiration på ett särskilt sätt från denna inriktning för att få ny kraft och säker hjälp. I sin underbara presentation av Guds plan för människans frälsning är Bibeln fylld av Frälsarens mysterium, och från Första Moseboken till Uppenbarelseboken innehåller den också tydliga hänvisningar till henne som var Frälsarens moder och medarbetare. Men vi vill inte att detta bibliska avtryck bara ska vara ett flitigt bruk av texter och symboler som är skickligt utvalda från de heliga skrifterna. Mer än så är nödvändigt. Vad som behövs är att texter med böner och sånger hämtar sin inspiration och sina ordalydelser från Bibeln, och framför allt att hängivenheten till Jungfrun genomsyras av det kristna budskapets stora teman. Detta kommer att säkerställa att, när de vördar Visdomens Säte, de troende i sin tur kommer att bli upplysta av det gudomliga ordet och inspireras att leva sina liv i enlighet med den Inkarnerade Visdomens föreskrifter.

31. Vi har redan talat om den vördnad som kyrkan visar Guds Moder i firandet av den heliga liturgin. Men när vi talar om de andra formerna av hängivenhet och de kriterier som de bör grundas på, vill vi påminna om den norm som fastställs i konstitutionen [*Sacrosanctum concilium*](#). Samtidigt som detta dokument helhjärtat godkänner det kristna folkets fromhetspraxis, fortsätter det med att säga: "... Det är emellertid nödvändigt att sådana andakter med hänsyn till de liturgiska årtiderna arrangeras så att de står i harmoni med den heliga liturgin. De bör på något sätt hämta sin inspiration från den, och på grund av dess överlägsenhet bör de orientera det kristna folket mot den." (93) Även om detta är en klok och tydlig regel, är det inte lätt att tillämpa den, särskilt när det gäller Mariaandakter, som är så olika i sina formella uttryck. Vad som krävs av ledarna för de lokala samhällena är ansträngning, pastoral lyhördhet och uthållighet, medan de troende å sin sida måste visa en villighet att acceptera riktlinjer och idéer som hämtats från den kristna gudstjänstens sanna natur. Detta gör det ibland nödvändigt att ändra på gamla sedvänjor, där den verkliga naturen av denna kristna tillbedjan har blivit något fördunklad.

I detta sammanhang vill vi nämna två attityder som i den pastoral praktiken skulle kunna upphäva Andra Vatikankonciliet norm. För det första finns det vissa personer som är sysselsatta med att ta hand om själar, som a priori föraktar fromhetsandakter, vilka i sin rätta form har rekommenderats av läroämbetet, som lämnar dem åt sidan och på så sätt skapar ett tomrum som de inte kan fylla. De glömmer att konciliet har sagt att fromhetsandakten skall harmoniera med liturgin, inte undertryckas. För det andra finns det de som, utan sunda liturgiska och pastoral kriterier, blandar fromhetspraktiker och liturgiska handlingar i hybridfiranden. Det händer ibland att novenor eller liknande fromhetsutövningar infogas i själva firandet av det eukaristiska offret. Detta skapar en risk för att Herrens åminnelserit, i stället för att vara kulmen på mötet med den kristna gemenskapen, så att säga blir ett tillfälle för andaktsövningar. För dem som handlar på detta sätt vill vi påminna om den regel som konciliet fastställde, nämligen att fromhetsutövningen skall harmonisera med liturgin, inte uppgå i den. En klok pastoral handling bör å ena sidan peka ut och betona de liturgiska handlingarnas rätta karaktär, och å andra sidan bör den öka värdet av fromhetsutövningarna för att anpassa dem till behoven i de enskilda gemenskaperna i kyrkan och göra dem till värdefulla hjälpmedel för liturgin.

32. På grund av sin kyrkliga karaktär återspeglar hängivenheten till den heliga Jungfrun kyrkans egna angelägenheter. Bland dessa är, särskilt i våra dagar, hennes oro för att återupprätta den kristna enheten. På så sätt är hängivenheten till Herrens moder i överensstämmelse med den ekumeniska rörelsens djupa önsknings och mål, det vill säga, den får en ekumenisk aspekt. Det finns flera skäl till detta.

För det första förenar sig katolikerna med särskild kärlek till den ärorika Theotokos och hyllar henne som "de kristnas hopp"(94) med sina bröder i de ortodoxa kyrkorna, där hängivenheten till den heliga jungfrun kommer till uttryck i en vacker lyrik och i en fast lära. Katolikerna är också förenade med anglikaner, vars klassiska teologer redan har fäst uppmärksamheten på den sunda bibliska grunden för hängivenhet till vår Herres moder, medan dagens teologer alltmer understryker vikten av Marias plats i det kristna livet. Genom att prisa Gud med Jungfruns ord (jfr Luk. 1:46-55) är de också förenade med sina bröder i de reformerta kyrkorna, där kärleken till den heliga Skrift blomstrar.

För katoliker är hängivenheten till Kristi moder och de kristnas moder också ett naturligt och ofta förekommande tillfälle att söka hennes förbön med sin Son för att uppnå föreningen av alla döpta inom ett enda Guds folk. (95) Än en gång visar sig den ekumeniska aspekten av den marianska andakten i den katolska kyrkans önskan att, utan att på något sätt förringa den unika karaktären av denna hängivenhet,(96) alla försiktighetsåtgärder vidtas för att undvika varje överdrift som skulle kunna vilseleda andra kristna bröder om den katolska kyrkans sanna lära. (97) På samma sätt önskar kyrkan att varje yttring av kult som står i motsättning till korrekt katolsk praxis skall elimineras.

Slutligen, eftersom det är naturligt att Sonen i sann hängivenhet till den Heliga Jungfrun "bör bli vederbörligen känd, älskad och förhärligad... när Modern äras"(98) är en sådan hängivenhet ett närmande till Kristus, källan och centrum för den kyrkliga gemenskapen, där alla som öppet bekänner att Han är Gud och Herre, Frälsare och ensam Medlare (jfr 1 Tm. 2:5) är kallade att vara ett, med varandra, med Kristus och med Fadern i den Helige Andes enhet. (99)

33. veckor Vi inser att det finns viktiga skillnader mellan det tänkande som många av våra bröder i andra kyrkor och kyrkliga samfund har och den katolska läran om "Marias roll i frälsningsarbetet". (100) Som en följd av detta finns det också olika uppfattningar om den hängivenhet som bör visas henne. Men eftersom det är samma kraft från den Högste som överskuggade Jungfrun från Nasaret (jfr Luk. 1:35) och som idag är verksam inom den ekumeniska rörelsen och gör den fruktbärande, vill vi uttrycka vår tillit till denna hängivenhet till Herrens ödmjuka tjänarinna, i vilken den Allsmäktige har gjort stora ting (jfr Luk. 1:49), kommer att bli, om än långsamt, inte ett hinder utan en väg och en samlingspunkt för föreningen av alla som tror på Kristus. Vi är glada att se att en bättre förståelse av Marias plats i Kristi mysterium och av Kyrkan, även hos våra åtskilda bröder, jämnar vägen till enhet. På samma sätt som den heliga Jungfruns ingripande i Kana ledde till att Kristus utförde sitt första mirakel (jfr Joh. 2:1-12), så kan hennes förbön idag bidra till att förverkliga den tid då Kristi lärjungar åter kommer att finna full gemenskap i tron. Detta vårt hopp stärks av en anmärkning av vår föregångare Leo XIII, som skrev att den kristna enhetens sak "egentligen hör samman med den roll som Marias andliga moderskap utgör. Ty Maria har icke frambringat och kan icke frambringa dem som tillhöra Kristus, utom i en tro och en kärlek: ty "Är Kristus delad?" (1 Kor 1:13) Vi måste alla leva Kristi liv tillsammans, så att vi i en och samma kropp 'kan bära frukt åt Gud' (Rom. 7:4)." (101)

34. veckor Hängivenheten till den Heliga Jungfrun måste också ägna stor uppmärksamhet åt vissa upptäckter inom de mänskliga vetenskaperna. Detta kommer att bidra till att undanröja en av orsakerna till de svårigheter som upplevs i hängivenheten till Herrens Moder, nämligen den diskrepans som finns mellan vissa aspekter av denna hängivenhet och moderna antropologiska upptäckter och de djupgående förändringar som har ägt rum inom det psyko-sociologiska område där den moderna människan lever och verkar. Den bild av den heliga Jungfrun som presenteras i en viss typ av andaktslitteratur är inte lätt att förena med dagens livsstil, särskilt inte hur kvinnor lever idag. I hemmet erkänns kvinnans jämlikhet och medansvar med mannen när det gäller familjens skötsel med rätta av lagar och seder och bruk. På det politiska området har kvinnor i många länder fått en ställning i det offentliga livet som är likvärdig med männens. På det sociala området arbetar kvinnor i en hel rad olika yrken och kommer för varje dag längre bort från hemmets trånga omgivning. På kulturområdet öppnar sig nya möjligheter för kvinnor inom vetenskaplig forskning och intellektuell verksamhet.

Till följd av dessa fenomen blir en del människor besvikna på sin hängivenhet till den heliga Jungfrun och finner det svårt att ta Maria från Nasaret som exempel, eftersom hennes livshorisonter, sägs det, verkar ganska begränsade i jämförelse med de vidsträckta verksamhetsområden som står öppna för mänskligheten i dag. I detta avseende uppmanar vi teologer, de som är ansvariga för de lokala kristna församlingarna och de troende själva att undersöka dessa svårigheter med tillbörlig omsorg. Samtidigt vill vi ta tillfället i akt att ge vårt eget bidrag till deras lösning genom att göra några observationer.

35. För det första har Jungfru Maria alltid föreslagits för de troende av kyrkan som ett exempel att efterlikna, inte just i den typ av liv som hon har levt, och än mindre på grund av den sociokulturella bakgrund som hon levde i och som i dag knappast existerar någonstans. Hon framhålls som ett föredöme för de troende snarare för det sätt på vilket hon i sitt eget speciella liv helt och ansvarsfullt accepterade Guds vilja (jfr Luk. 1:38), därför att hon hörde Guds ord och handlade i enlighet med det, och därför att kärleken och tjänandets ande var drivkraften i hennes handlingar. Hon är värd att efterlikna eftersom hon var den första och mest fullkomliga av Kristi lärjungar. Allt detta har ett permanent och universellt föredömligt värde.

36. För det andra vill jag påpeka att de ovan nämnda svårigheterna har ett nära samband med vissa aspekter av den bild av Maria som återfinns i populära skrifter. De är inte förbundna med evangeliets bild av Maria och inte heller med de doktrinära data som har gjorts tydliga genom en långsam och samvetsgrann process av att hämta inspiration från Uppenbarelseboken. Det bör anses helt normalt att efterföljande generationer av kristna i olika sociokulturella sammanhang har uttryckt sina känslor om Jesu moder på ett sätt som återspeglade deras egen ålder. När dessa olika generationer av kristna, som betraktar Maria och hennes uppdrag, betraktar henne som den nya kvinnan och den fullkomliga kristna, finner de i henne som jungfru, hustru och mor den enastående typen av kvinnlighet och det främsta exemplet på ett liv som levs i enlighet med evangelierna och sammanfattar de mest karakteristiska situationerna i en kvinnas liv. När kyrkan betraktar den marianska andaktens långa historia gläder hon sig över kontinuiteten i det element av kult som den uppvisar, men hon binder sig inte vid något särskilt uttryck för en enskild kulturell epok eller vid de särskilda antropologiska idéer som ligger till grund för sådana uttryck. Kyrkan förstår att vissa yttre religiösa uttryck, även om de är

helt giltiga i sig själva, kan vara mindre lämpliga för män och kvinnor i olika åldrar och kulturer.

37. Slutligen vill vi påpeka att vår egen tid, inte mindre än i forna tider, är kallad att verifiera sin kunskap om verkligheten med Guds ord, och att hålla sig till den fråga som för närvarande är under övervägande, att jämföra dess antropologiska idéer och de problem som uppstår ur dem med Jungfru Marias gestalt som den framställs av evangeliet. Läsningen av de gudomliga skrifterna, som utförs under den Helige Andes ledning och med hänsyn till de mänskliga vetenskapernas upptäckter och de olika situationerna i världen idag, kommer att hjälpa oss att se hur Maria kan betraktas som en spegel av förväntningarna hos vår tids män och kvinnor. Sålunda kommer den moderna kvinnan, som är angelägen om att med beslutande makt delta i samhällets angelägenheter, med intim glädje betrakta Maria, som i dialog med Gud ger sitt aktiva och ansvarsfulla samtycke,(102) inte till lösningen av ett tillfälligt problem, utan till den "händelse av världslig betydelse", som Ordets människoblivelse med rätta har kallats. (103) Den moderna kvinnan kommer att inse att Marias val av jungfrulighetstillståndet, som i Guds plan förberedde henne för inkarnationens mysterium, inte var ett förkastande av något av det gifta tillståndets värden, utan ett modigt val som hon gjorde för att helt och hållet viga sig åt Guds kärlek. Den nutida kvinnan kommer med angenäm förvåning att Maria från Nasaret, trots att hon var helt hängiven Guds vilja, var långt ifrån en blygt undergiven kvinna eller en kvinna vars fromhet var fränstötande för andra; Tvärtom var hon en kvinna som inte tvekade att förkunna att Gud rättfärdigar de ödmjuka och förtryckta och avlägsnar världens mäktiga människor från deras privilegierade positioner (jfr Luk. 1:51-53). Den nutida kvinnan kommer i Maria, som "sticker ut bland Herrens fattiga och ödmjuka", (104) att känna igen en kvinna med styrka, som upplevde fattigdom och lidande, flykt och exil (jfr Matt 2:13-23). Detta är situationer som inte kan undgå uppmärksamheten hos dem som i evangeliets anda vill stödja människans och samhällets befriande energier. Och Maria kommer inte att framträda som en moder som enbart bryr sig om sin egen gudomlige Son, utan snarare som en kvinna vars handling bidrog till att stärka den apostoliska gemenskapens tro på Kristus (jfr Joh. 2:1-12), och vars modersroll utvidgades och blev universell på Golgata. (105) Detta är bara exempel, men exempel som tydligt visar att den heliga Jungfruns gestalt inte desillusionerar någon av de djupa förväntningarna hos vår tids män och kvinnor, utan erbjuder dem den fullkomliga förebilden för Herrens lärjunge: lärjungen som bygger upp den jordiska och världsliga staden samtidigt

som han är en flitig pilgrim till den himmelska och eviga staden; lärjungen som arbetar för den rättvisa som befriar de förtryckta och för den välgörenhet som hjälper de behövande; men framför allt lärjungen som är det aktiva vittnet till den kärlek som bygger upp Kristus i människors hjärtan.

38. Efter att ha framfört dessa direktiv, som är avsedda att främja en harmonisk utveckling av hängivenheten till Herrens Moder, anser vi det lämpligt att fästa uppmärksamheten på vissa fromhetsattityder som är felaktiga. Andra Vatikankonciliet har redan auktoritativt fördömt både överdriften av innehåll och form, som till och med förfalskar läran, och likaså den småsinthet som skymmer Marias gestalt och mission. Rådet har också kritiserat vissa andaktsfulla avvikelser, såsom fåfäng godtrogenhet, som ersätter ett seriöst engagemang med att enbart förlita sig på yttre praxis. En annan avvikelse är en steril och flyktig sentimentalitet, som är så främmande för evangeliets anda som kräver uthållig och praktisk handling.(106) Vi bekräftar på nytt konciliets förkastelse av sådana attityder och sedvänjor. De är inte i harmoni med den katolska tron och därför får de inte ha någon plats i den katolska gudstjänsten. Ett noggrant försvar mot dessa fel och avvikelser kommer att göra hängivenheten till den heliga Jungfrun mer kraftfull och mer autentisk. Det kommer att göra denna hängivenhet fast grundad, med den konsekvensen att studiet av uppenbarelsens källor och uppmärksamheten på läroämbetets dokument kommer att segra över det överdrivna sökandet efter nyheter eller extraordinära fenomen. Den kommer att se till att denna hängivenhet är objektiv i sitt historiska seende, och av denna anledning måste allt som är uppenbart legendariskt eller falskt elimineras. Det kommer att säkerställa att denna hängivenhet stämmer överens med dess doktrinära innehåll – därav nödvändigheten av att undvika en ensidig presentation av Mariagestalten, som genom att överbetona en del äventyrar den helhetsbild som evangeliet ger. Den kommer att göra denna hängivenhet tydlig i sin motivation; Därför måste varje ovärdigt egenintresse omsorgsfullt bannlysas från det heligas område.

39. Till sist, i den mån det är nödvändigt, vill vi upprepa att det yttersta syftet med hängivenheten till den Heliga Jungfrun är att förhärliga Gud och att förmå de kristna att förbinda sig till ett liv som är i absolut överensstämmelse med Hans vilja. När kyrkans barn förenar sina röster med den okända kvinnans röst i evangeliet och förhärlikar Jesu moder genom att säga till honom: "Saligt är det moderliv som har burit dig och de bröst som du har diat" (Luk. 11:27), kommer de att ledas till att begrunda den gudomlige Mästarens allvarliga svar: "Saliga är

snarare de som hör Guds ord och håller det!" (Luk. 11:28) Även om det är sant att detta svar i sig är en livlig lovsång till Maria, så som olika kyrkofäder har tolkat det⁽¹⁰⁷⁾ och som Andra Vatikankonciliet har bekräftat,⁽¹⁰⁸⁾ är det också en uppmaning till oss att leva våra liv i enlighet med Guds bud. Det är också ett eko av Frälsarens andra ord: "Inte var och en som säger 'Herre, Herre' till mig skall komma in i himmelriket, utan den som gör min himmelske Faders vilja" (Matt. 7:21); och vidare: "Ni är mina vänner om ni gör vad jag befäller er" (Joh. 15:14).

TREDJE DELEN

lakttagelser om två fromhetsövningar: Angelus och rosenkransen

40. Vi har angett ett antal principer som kan bidra till att ge ny kraft åt hängivenheten till Herrens Moder. Det är nu upp till biskopskonferenserna, till dem som ansvarar för de lokala församlingarna och till de olika religiösa församlingarna att med försiktighet revidera fromhetspraxis och fromhetsövningar till den heliga Jungfruns ära, och att uppmuntra den kreativa impulsen hos dem som genom äkta religiös inspiration eller pastoral känslighet önskar etablera nya former av fromhet. Av olika skäl anser vi dock att det är lämpligt att här behandla två sedvänjor som är utbredda i Västerlandet, och som den apostoliska stolen har ägnat sig åt vid olika tillfällen: Angelus och Rosenkransen.

The Angelus

41. Det vi har att säga om Angelus är endast menat som en enkel men allvarlig uppmaning att fortsätta med den traditionella recitationen varhelst och närhelst det är möjligt. Angelus behöver inte revideras, på grund av sin enkla struktur, sin bibliska karaktär, sitt historiska ursprung som knyter den till bönen om fred och säkerhet, och dess kvasi-liturgiska rytm som helgar olika stunder under dagen, och för att den påminner oss om påskmysteriet, i vilket vi påminner om Guds Sons människoblivande ber att vi ska ledas "genom hans lidande och kors till Guds Sons härlighet". hans uppståndelse." (109) Dessa faktorer säkerställer att Angelus, trots att århundraden har förflutit, behåller ett oförändrat värde och en intakt friskhet. Det är sant att vissa sedvänjor som traditionellt förknippas med recitationen av Angelus har försvunnit eller endast kan fortsätta med svårighet i det moderna livet. Men det är marginella element. Värdet av att begrunda mysteriet med Ordets inkarnation, av

hälsningen till Jungfrun och av att ta sin tillflykt till hennes barmhärtiga förbön förblir oförändrat. Och trots de förändrade förhållandena i tiderna förblir de karakteristiska perioderna dag – morgon, middag och kväll – som markerar perioderna för deras aktivitet och utgör en inbjudan till paus i bön för de flesta människor där.

Rosenkransen

42. veckor Vi önskar nu, Vördade bröder, att för ett ögonblick dröja vid förnyelsen av den fromma praxis som har kallats "hela evangeliets kompendium"(110): rosenkransen. Till detta har våra föregångare ägnat stor uppmärksamhet och omsorg. Vid många tillfällen har de rekommenderat att den ofta reciteras, uppmuntrat dess spridning, förklarat dess natur, erkänt dess lämplighet för att främja kontemplativ bön – bön av både lovprisning och vädjan – och erinrat om dess inneboende effektivitet för att främja kristet liv och apostoliskt engagemang.

Från den första allmänna audiensen under vårt pontifikat den 13 juli 1963 har vi också visat vår stora aktning för den fromma rosenkransbönen. Sedan dess har vi understrukt dess värde vid många olika tillfällen, vissa vanliga, andra allvarliga. Således, i en stund av ångest och osäkerhet, publicerade vi Brevet *Christi Matri* (15 september 1966), för att få böner till Vår Fru av Rosenkransen och för att bönfälla från Gud om den högsta fördelen av fred. "Vi förnyade denna vädjan i vår apostoliska uppmaning *Recurrens mensis oktober* (7 oktober 1969), i vilken vi också högtidlighöll det fjärde hundraårsminnet av det apostoliska brevet *Consueverunt Romani pontifices* av vår föregångare Sankt Pius V, som i detta dokument förklarade och på sätt och vis etablerade den traditionella formen av rosenkransen. 113)

43. veckor Vårt ihärdiga och tillgivna intresse för rosenkransen har lett oss till att mycket uppmärksamt följa de många möten som under de senaste åren har ägnats åt rosenkransens pastoral roll i den moderna världen, möten som arrangerats av föreningar och individer som är djupt fästa vid rosenkransen och som besöks av biskopar, präster, ordensfolk och lekmän med dokumenterad erfarenhet och erkänd kyrklig medvetenhet. Bland dessa människor bör särskilt nämnas den helige Dominikus söner, som enligt traditionen var väktare och främjare av denna mycket välgörande sedvänja. Parallellt med sådana möten har historikernas forskningsarbete pågått, ett arbete som inte på ett slags arkeologiskt sätt syftade till att definiera rosenkransens primitiva form, utan till

att avslöja den ursprungliga inspirationen och drivkraften bakom den och dess väsentliga struktur. Rosenkransens grundläggande egenskaper, dess väsentliga beståndsdelar och deras inbördes förhållande har alla framkommit tydligare från dessa kongresser och från den forskning som bedrivits.

44. Så, till exempel, har evangeliets inspiration av rosenkransen framträtt tydligare: rosenkransen hämtar från evangeliet presentationen av mysterierna och dess huvudformler. När rosenkransen rör sig från ängelns glada hälsning och Jungfruns fromma samtycke, hämtar den sin inspiration från evangeliet för att föreslå den attityd med vilken de troende bör recitera den. I den harmoniska följden av Ave Marias ställer Rosenkransen än en gång evangeliets grundläggande mysterium inför oss – Ordets inkarnation, betraktad i det avgörande ögonblicket av Bebådelsen till Maria. Rosenkransen är alltså en evangelisk bön, som pastorer och forskare tycker om att definiera den, kanske mer idag än förr.

45. Det har också blivit lättare att se hur den ordnade och gradvisa utvecklingen av Rosenkransen återspeglar det sätt på vilket Guds Ord, barmhärtigt inträtt i människornas angelägenheter, åstadkom Frälsningen. Rosenkransen betraktar i harmonisk följd de viktigaste frälsande händelserna som fullbordats i Kristus, från Hans jungfruliga avlelse och Hans barndoms mysterier till de kulminerande ögonblicken av Påskan – det välsignade lidandet och den härliga uppståndelsen – och till effekterna av detta på den nyfödda Kyrkan på Pingstdagen, och på Jungfru Maria när hon vid slutet av sitt jordiska liv upptogs med kropp och själ i sitt himmelska hem. Det har också observerats att uppdelningen av rosenkransens mysterier i tre delar inte bara strikt följer den kronologiska ordningen av fakta, utan framför allt återspeglar planen för den ursprungliga förkunnelsen av tron och än en gång framställer Kristi mysterium på samma sätt som det ses av den helige Paulus i den berömda "hymnen" i Filipperbrevet-kenosis: Död och upphöjelse (jfr 2:6-11).

46. Som en evangelisk bön, centrerad kring mysteriet med den frälsande inkarnationen, är Rosenkransen därför en bön med en tydlig kristologisk inriktning. Dess mest karakteristiska element, i själva verket den litaniliknande följden av Ave Maria, blir i sig själv en oavbruten lovprisning av Kristus, som är det yttersta föremålet både för ängelns tillkännagivande och för hälsningen från Johannes Döparens mor: "Salig är din livsfrukt" (Luk. 1:42). Vi skulle vilja gå ännu längre och säga att Hail Marys succession utgör den varp på vilken kontemplerationen av mysterierna vävs. Den Jesus som varje Ave Maria

påminner om är samme Jesus som mysteriernas följd föreslår oss – än som Guds Son, än som Jungfruns Son – vid Hans födelse i ett stall i Betlehem, vid Hans presentation av Hans Moder i Templet, som en yngling full av nitälskan för sin Faders angelägenheter. som Återlösaren i vanda i lustgården, gisslad och krönt med törnen, bärande korset och döende på Golgata, uppstånden från de döda och uppstigen till Faderns härlighet för att sända ut Andens gåva. Som bekant fanns det en gång i tiden en sedvänja, som fortfarande finns bevarad på vissa platser, att i varje Ave Maria-namn lägga till hänvisningar till det mysterium som övervägdes. Och detta gjordes just för att underlätta kontemplerationen och för att få sinnet och rösten att agera i samklang.

47. Det har också med större brådska känts behovet av att än en gång påpeka vikten av ytterligare ett väsentligt element i Rosenkransen, förutom värdet av elementen lovprisning och bön, nämligen elementet av kontemplation. Utan detta är rosenkransen en kropp utan själ, och dess recitation riskerar att bli en mekanisk upprepning av formler och gå emot Kristi varning: "Och när ni ber, hoppa er inte tomma fraser som hedningarna gör; Ty de tror att de skall bli bönhörda för sina många ords skull" (Matt. 6:7). Det ligger i sakens natur att recitationen av rosenkransen kräver en lugn rytm och ett långvarigt tempo, vilket hjälper individen att meditera över mysterierna i Herrens liv sett genom ögonen på den som var närmast Herren. På detta sätt avslöjas de ofattbara rikedomarna i dessa mysterier.

48. Slutligen, som ett resultat av modern reflektion, har förhållandet mellan liturgin och rosenkransen blivit klarare förstått. Å ena sidan har det betonats att rosenkransen så att säga är en gren sprungen ur den kristna liturgins uråldriga stam, Psaltaren om den heliga Jungfrun, varigenom de ödmjuka förenas i Kyrkans lovsång och universella förbön. Å andra sidan har man lagt märke till att denna utveckling ägde rum vid en tidpunkt - den sista perioden av medeltiden - då den liturgiska andan var på nedgång och de troende vände sig från liturgin mot en hängivenhet till Kristi mänsklighet och till den heliga Jungfru Maria, en hängivenhet som gynnade en viss yttre känsla av fromhet. För inte så många år sedan började en del människor uttrycka en önskan om att se rosenkransen inkluderad bland liturgins riter, medan andra människor, som var angelägna om att undvika upprepning av tidigare pastorala misstag, orättfärdigt ignorerade rosenkransen. I dag kan problemet lätt lösas mot bakgrund av konstitutionens principer [*Sacrosanctum concilium*](#). Det liturgiska firandet och den fromma rosenkransbönen får varken ställas i motsättning till

varandra eller betraktas som identiska. Ju mer ett uttryck för bön bevarar sin egen sanna natur och sina individuella karaktärsdrag, desto mer fruktbart blir det. När de liturgiska riternas överlägsna värde väl har bekräftats kommer det inte att vara svårt att förstå det faktum att rosenkransen är en fromhetsövning som lätt harmonierar med liturgin. I själva verket är den, liksom liturgin, av en gemenskapskaraktär, hämtar sin inspiration från den heliga Skrift och är inriktad på Kristi mysterium. Åminnelsen i liturgin och den kontemplativa åminnelse som hör till rosenkransen, även om de existerar på väsentligen olika verklighetsplan, har som mål samma frälsande händelser som Kristus utförde. Den förra presenterar nya, under tecknens slöja och verksamma på ett dolt sätt, vår återlösnings stora mysterier. Genom andäktig kontemplation återkallar de senare dessa mysterier till den bedjandes sinne och stimulerar viljan att dra ur dem livets normer. När denna väsentliga skillnad väl har etablerats är det inte svårt att förstå att rosenkransen är en övning i fromhet som hämtar sin motiverande kraft från liturgin och leder naturligt tillbaka till den, om den praktiseras i överensstämmelse med dess ursprungliga inspiration. Men den blir inte en del av liturgin. Faktum är att meditation över rosenkransens mysterier, genom att göra de troendes hjärtan och sinnen förtrogna med Kristi mysterier, kan vara en utmärkt förberedelse för skapandet av dessa mysterier i den liturgiska handlingen och också bli ett ständigt eko av detta. Det är dock ett misstag att recitera rosenkransen under firandet av liturgin, även om denna praxis tyvärr fortfarande finns kvar här och där.

49. Rosenkransen av den välsignade Jungfru Maria, enligt den tradition som accepterats av vår föregångare St. Pius V och auktoritativt lärts ut av honom, består av olika element som är disponerade på ett organiskt sätt:

- a) Kontemplation i gemenskap med Maria, av en serie frälsningens mysterier, vist fördelade i tre cykler. Dessa mysterier uttrycker glädjen i den messianska tiden, Kristi frälsande lidande och den uppståndne Herrens härlighet som uppfyller kyrkan. Denna kontemplation uppmuntrar till praktisk reflektion och ger stimulerande normer för livet.
- b) Fader vår, eller Fader vår, som på grund av sitt oerhörda värde utgör grunden för den kristna bönen och förädlar denna bön i dess olika uttryck.
- c) Den litanianska följderna av Ave Maria, som består av ängelns hälsning till Jungfrun (jfr Luk. 1; 28), och av Elisabets hälsning (jfr Luk. 1:42), åtföljd av den kyrkliga åkallan, Heliga Maria. Den fortsatta serien av Ave Maria är det speciella

kännetecknet för Rosenkransen, och deras antal, i det fullständiga och typiska numret av etthundrafemtio, presenterar en viss analogi med Psaltaren och är ett element som går tillbaka till själva ursprunget till utövandet av fromhet. Men detta antal, som enligt en väl beprövad sed är uppdelat i årtionden som är knutna till de enskilda mysterierna, fördelas i de tre cykler som redan nämnts, och ger således upphov till Rosenkransen med femtio Ave Maria som vi känner den. Den senare har kommit i bruk som det normala måttet på den fromma utövningen och som sådan har den antagits av den folkliga fromheten och godkänts av den påvliga myndigheten, som också berikat den med talrika avlatsbrev.

d) Doxologin "Ära vare med Fadern" som, i överensstämmelse med en orientering som är gemensam för kristen fromhet, avslutar bönen med att förhärliga Gud, som är en och tre, från vilken, genom vem och i vilken allting har sin existens (jfr Rom. 11:36).

50. Detta är elementen i Rosenkransen. Var och en har sin egen speciella karaktär som, vist förstådd och uppskattad, bör återspeglas i recitationen så att rosenkransen kan uttrycka all dess rikedom och variation. Sålunda kommer recitationen att vara allvarlig och bedjande under Herrens bön, lyrisk och full av lovsång under den stilla följden av Ave Marias, kontemplativ i den ihågkomna meditationen över mysterierna och full av tillbedjan under doxologin. Detta gäller alla de sätt på vilka rosenkransen vanligtvis reciteras: privat, i intim hågkomst med Herren; i samhället, i familjen eller i grupper av troende som samlas för att säkerställa Herrens särskilda närvaro (jfr Matt 18:20); eller offentligt, i församlingar till vilka den kyrkliga gemenskapen är inbjuden.

51. veckor På senare tid har vissa fromhetsövningar skapats som hämtar sin inspiration från rosenkransen. Bland sådana övningar vill vi fästa uppmärksamheten på och rekommendera dem som infogar vissa delar av rosenkransen i det vanliga firandet av Guds ord, såsom meditation över mysterierna och litaniliknande upprepning av ängelns hälsning till Maria. På så sätt blir dessa element allt viktigare, eftersom de återfinns i samband med bibelläsningar, illustrerade med en predikan, åtföljda av tysta pauser och betonade med sång. Vi är glada att veta att sådana övningar har hjälpt till att främja en mer fullständig förståelse av de andliga rikedomarna i rosenkransen själv och har tjänat till att återställa uppskattningen för dess recitation bland ungdomsföreningar och rörelser.

52. Vi önskar nu, som en fortsättning på våra föregångares tankegångar, starkt rekommendera recitationen av familjens Rosenkrans. Andra Vatikankonciliet har pekat på hur familjen, den primära och vitala cellen i samhället, "visar sig vara kyrkans husliga helgedom genom medlemmarnas ömsesidiga tillgivenhet och den gemensamma bön de frambär till Gud". (115) Den kristna familjen betraktas på så sätt som en huskyrka"(116) om dess medlemmar, var och en efter sin plats och sina uppgifter, tillsammans främjar rättvisan, utövar barmhärtighetsgärningar, ägnar sig åt att hjälpa sina bröder, deltar i den lokala församlingens apostolat och spelar sin roll i dess liturgiska gudstjänst. (117) Detta kommer att vara ännu mer sant om de tillsammans frambär böner till GUD. Om detta element av gemensam bön saknades, skulle familjen sakna själva sin karaktär som en inhemsk kyrka. Således måste det logiskt följa en konkret ansträngning att återinföra den gemensamma bönen i familjelivet om det ska bli ett återupprättande av det teologiska begreppet familjen som den inhemska kyrkan.

53. I enlighet med konciliets direktiv räknar *Institutio Generulis de Liturgia Horarum* med rätta familjen till de grupper där det gudomliga ämbetet lämpligen kan firas i gemenskap: "Det är passande... att familjen, som en huslig helgedom för kyrkan, inte bara bör förrätta böner till Gud i gemenskap, utan också, alltefter omständigheterna, bör recitera delar av tidegården, för att bli mer intimt förbunden med kyrkan." (118) Ingen väg bör lämnas outforskad för att säkerställa att denna klara och praktiska rekommendation finner ett växande och glädjefyllt accepterande i kristna familjer.

54. veckor Men det råder inget tvivel om att rosenkransen efter firandet av tidegården, den höjdpunkt som familjebönen kan nå, bör betraktas som en av de bästa och mest effektiva gemensamma böerna som den kristna familjen inbjuds att recitera. Vi vill gärna tro, och hoppas uppriktigt, att när familjesammankomsten blir en tid för bön, är rosenkransen ett ofta förekommande och gynnat sätt att be. Vi är väl medvetna om att de förändrade levnadsvillkoren i dag inte gör familjesammankomster lätta, och att även när en sådan sammankomst är möjlig finns det många omständigheter som gör det svårt att göra den till ett tillfälle för bön. Det råder ingen tvekan om svårigheten. Men det är karakteristiskt för den kristne i hans levnadssätt att inte ge efter för omständigheterna utan att övervinna dem, inte att ge efter utan att anstränga sig. Familjer som vill leva i fullt mått av den kallelse och andlighet som är utmärkande för den kristna familjen måste därför ägna all sin

energi åt att övervinna de påfrestningar som hindrar familjesammankomster och gemensam bön.

55. veckor Som avslutning på dessa iakttagelser, som visar på den omsorg och aktning som den apostoliska stolen hyser för den heliga Jungfruns rosenkrans, vill vi samtidigt rekommendera att denna mycket värdiga hängivenhet inte bör propageras på ett sätt som är alltför ensidigt eller exkluderande. Rosenkransen är en utmärkt bön, men de troende bör känna sig fridfullt fria i dess avseende. De bör dras till dess lugna recitation på grund av dess inneboende attraktionskraft.

SLUTSATS

Teologiska och pastoral värdet av hängivenhet till den heliga Jungfrun

56. Vördade bröder, när vi nu kommer till slutet av denna apostoliska uppmaning vill vi sammanfatta och betona det teologiska värdet av hängivenhet till den heliga Jungfrun och i korthet påminna om dess pastoral effektivitet för att förnya den kristna livsstilen.

Kyrkans hängivenhet till den heliga Jungfrun är en inneboende del av den kristna tillbedjan. Den vördnad som Kyrkan alltid och överallt har visat Herrens Moder, från den välsignelse med vilken Elisabet hälsade Maria (jfr Luk. 1:42-45) ända fram till de uttryck för lovprisning och vädjan som används idag, är ett mycket starkt vittnesbörd om Kyrkans bönenorm och en inbjudan att bli djupare medveten om sin trosnorm. Och det omvända är också sant. Kyrkans trosnorm kräver att hennes bönenorm överallt ska blomma ut med avseende på Kristi moder. En sådan hängivenhet till den heliga Jungfrun är fast rotad i det uppenbarade ordet och har en solid dogmatisk grund. Den är baserad på Marias enastående värdighet, "Moder till Guds Son, och därför älskad dotter till Fadern och den Helige Andes tempel – Maria, som på grund av denna extraordinära nåd är mycket större än någon annan varelse på jorden eller i himlen." (119) Denna hängivenhet tar hänsyn till den roll hon spelade i avgörande ögonblick i historien om den frälsning som hennes Son åstadkom, och hennes helighet, som redan var full vid hennes obefläckade avlelse men som hela tiden växte när hon lydde Faderns vilja och accepterade lidandets väg (jfr Luk. 2:34-35, 41-52; Joh. 19:25-27). Att ständigt växa i tro, hopp och kärlek. Hängivenheten till Maria påminner också om hennes mission och den speciella ställning hon har inom Guds folk, där hon är den främsta medlemmen, ett

lysande exempel och den kärleksfulla Modern; Det påminner om hennes oavbrutna och effektiva förbön som, även om hon tas upp i himlen, drar henne nära dem som ber henne om hjälp, inklusive dem som inte inser att de är hennes barn. Den påminner om Marias härlighet som förädlar hela mänskligheten, som Dantes enastående fras påminner om: "Ni har förädlat den mänskliga naturen så att själva dess Skapare inte föraktade att ha del i den." (120) Maria är i själva verket en av vårt släkte, en sann dotter till Eva – även om hon är fri från denna mors synd – och i sanning vår syster, som i egenskap av en fattig och ödmjuk kvinna helt och fullt delade vår lott.

Vi vill vidare tillägga att hängivenheten till den Heliga Jungfrun finner sin yttersta rättfärdigande i Guds ofattbara och fria vilja, som är evig och gudomlig kärlek (jfr 1 Joh. 4:7-8, 16) och fullbordar allt enligt en kärleksfull plan. Han älskade henne och gjorde stora ting för henne (jfr Luk. 1:49). Han älskade henne för sin egen skull, och han älskade henne också för vår skull. Han gav henne till sig själv och han gav henne också till oss.

57. Kristus är den enda vägen till Fadern (jfr Joh. 14:4-11), och det yttersta exemplet som lärjungen måste anpassa sitt eget beteende efter (jfr Joh. 13:15), så att han delar Kristi känslor (jfr Fil 2:5), lever hans liv och äger hans Ande (jfr Gal. 2:20; Rom. 8:10-11). Kyrkan har alltid lärt detta och ingenting i den pastoral verksamheten får skymma denna lära. Men kyrkan, undervisad av den Helige Ande och med århundraden av erfarenhet, erkänner att hängivenheten till den heliga Jungfrun, underordnad tillbedjan av den gudomlige Frälsaren och i samband med den, också har en stor pastoral effektivitet och utgör en kraft för att förnya det kristna livet. Det är lätt att se orsaken till denna effektivitet: Marias mångsidiga uppdrag till Guds folk är en övernaturlig verklighet som verkar och bär frukt i kyrkans kropp. Man finner anledning till glädje i att betrakta de olika aspekterna av denna mission och se hur var och en av dessa aspekter med sin individuella effektivitet är inriktad på samma mål, nämligen att hos barnen frambringa den förstfödde Sonens andliga karaktärsdrag. Jungfruns moderliga förbön, hennes föredömliga helighet och den gudomliga nåd som finns i henne blir för mänskligheten en orsak till gudomligt hopp.

Den Heliga Jungfruns roll som Moder leder Guds Folk att med sonlig tillförsikt vända sig till henne, som alltid är redo att lyssna med en mors tillgivenhet och effektiva hjälp. (121) På så sätt har Guds folk lärt sig att åkalla henne som tröstare för de betryckta, som de sjukas hälsa och syndares tillflykt, för att de

skall finna tröst i bedrövelsen, lindring i sjukdomen och befriande styrka i skulden. Ty hon, som är fri från synd, leder sina barn till att bekämpa synden med energi och beslutsamhet. (122) Denna befrielse från synd och ondska (jfr Matt 6:13) - det måste upprepas - är den nödvändiga förutsättningen för varje förnyelse av det kristna livet.

Den Heliga Jungfruns exemplariska helighet uppmuntrar de troende att "lyfta blicken mot Maria, som lyser fram inför hela de utvaldas församling som en förebild för dygdena". (123) Det är en fråga om solida, evangeliska dygder: tro och ett fogligt accepterande av Guds Ord (jfr Luk. 1:26-38, 1:45, 11:27-28; Joh. 2:5); generös lydnad (jfr Luk. 1:38); äkta ödmjukhet (jfr Luk. 1:48); angelägen barmhärtighet (jfr Luk. 1:39-56); djup vishet (jfr Luk. 1:29, 34; 2:19, 33:51); tillbedjan av Gud manifesterad i iver i uppfyllandet av religiösa plikter (jfr Luk. 2:21-41), i tacksamhet för mottagna gåvor (jfr Luk. 1:46-49), i hennes offer i templet (jfr Luk. 2:22-24) och i hennes bön mitt i den apostoliska gemenskapen (jfr Apg 1:12-14); hennes styrka i exil (jfr Matt. 2:13-23) och i lidande (jfr Luk. 2:34-35, 49; Joh. 19:25); hennes fattigdom som återspeglar värdighet och förtröstan på Gud (jfr Luk. 1:48, 2:24) hennes uppmärksamma omsorg om sin Son, från Hans ödmjuka födelse till korsets vanära (jfr Luk. 2:1-7; Joh. 19:25-27); hennes finkänsliga förutseende (jfr Joh. 2:1-11); hennes jungfruliga renhet (jfr Matt 1:18-25; Luk 1:26-38); hennes starka och kyska gifta kärlek. Dessa Moderns dygder kommer också att smycka hennes barn, som ståndaktigt studerar hennes exempel för att återspegla det i sina egna liv. Och detta framåtskridande i dygd kommer att framträda som en konsekvens av och som en redan mogen frukt av den pastorala iver som springer fram ur hängivenheten till den heliga Jungfrun.

Hängivenhet till Herrens Moder blir för de troende en möjlighet att växa i gudomlig nåd, och detta är det yttersta målet för all pastoral verksamhet. Ty det är omöjligt att ära henne som är "full av nåd" (Luk. 1:28) utan att därigenom i sig själv ära nådens tillstånd, som är vänskap med Gud, gemenskap med Honom och den Helige Andes inre. Det är denna gudomliga nåd som tar hela människan i besittning och formar henne till Guds Sons avbild (jfr Rom. 8:29; Kol. 1:18). Den katolska kyrkan, som är begåvad med århundraden av erfarenhet, erkänner i hängivenhet till den heliga Jungfrun en kraftfull hjälp för människan när hon strävar efter fullbordan. Maria, den nya kvinnan, står vid sidan av Kristus, den nya människan, i vars mysterium endast mannens mysterium finner det sanna ljuset; Hon ges till den som ett löfte och en garanti

för att Guds plan i Kristus för hela människans frälsning redan har förverkligats i en skapad varelse: i henne. Betraktad i evangeliernas episoder och i den verklighet som hon redan äger i Guds stad, erbjuder den heliga Jungfru Maria en lugn vision och ett lugnande ord till den moderna människan, som ofta slits mellan ångest och hopp, besegrad av känslan av sina egna begränsningar och angripen av gränslösa strävanden. Bekymrad i sitt sinne och splittrad i sitt hjärta, osäker inför dödens gåta, tyngd av ensamhet samtidigt som han längtar efter gemenskap, ett offer för tristess och äckel. Hon visar fram hoppets seger över ångesten, kamratskapets seger över ensamheten, friden över ångslan, glädjens och skönhetens seger över tristess och äckel, trons seger över de jordiska, livets seger över döden.

Låt just de ord som hon sa till tjänarna vid bröllopfesten i Kana: "Gör vad han säger till er" (Joh. 2:5), vara ett sigill på vår uppmaning och ytterligare ett skäl till förmån för det pastoraliska värdet av hängivenhet till den heliga Jungfrun som ett sätt att leda människor till Kristus. Dessa ord, som vid första anblicken var begränsade till en önskan att råda bot på en förlägenhet vid högtiden, ses i samband med Johannesevangeliet som ett eko av de ord som användes av Israels folk för att godkänna förbundet vid Sinai (jfr 2 Mos 19:8, 24:3, 7; 5 Mos 5:27) och för att förnya sina åtaganden (jfr Jos. 24:24; Esr 10:12; Neh 5:12). Och det är ord som på ett underbart sätt harmonierar med dem som Fadern talade vid teofanin på berget Tabor: "Lyssna till honom" (Matt. 17:5).

Epilog

58. Vördade bröder, vi har länge behandlat en väsentlig del av den kristna tillbedjan: hängivenhet till Herrens Moder. Detta har påkallats på grund av ämnets natur, som under de senaste åren har varit föremål för studier och revision och ibland gett upphov till en viss förvirring. Det tröstar oss att tänka på att det arbete som utförs av denna apostoliska stol och av er själva för att genomföra konciliets normer – särskilt den liturgiska reformen – är en språngbräda till en allt livligare och mer tillbedjande tillbedjan av Gud, Fadern och Sonen och den Helige Ande, och till en ökning av de troendes kristna liv. Vi fylls av tillförsikt när vi ser att den förnyade Raman-liturgin, också som helhet, är en lysande illustration av kyrkans hängivenhet till den heliga Jungfrun. Vi hålls uppe av förhoppningen att de direktiv som utfärdats för att göra denna hängivenhet ännu renare och kraftfullare kommer att tillämpas med uppriktighet. Vi gläder oss över att Herren har gett oss möjlighet att lägga fram några punkter för reflektion för att förnya och bekräfta uppskattningen för

utövandet av rosenkransen. Tröst, tillförsikt, hopp och glädje är de känslor som vi vill förvandla till innerlig lovprisning och tacksägelse till Herren när vi förenar vår röst med den heliga Jungfruns i enlighet med den romerska liturgins bön.

Kära bröder, samtidigt som vi uttrycker vår förhoppning om att tack vare ert generösa engagemang bland prästerskapet och bland de människor som anförtratts i er vård kommer att finnas en välgörande ökning av hängivenheten till Maria med otvivelaktig nytta för kyrkan och för samhället, ger vi hjärtligt vår särskilda apostoliska välsignelse till er själva och till alla de trogna människor som ni ägnar er pastorala iver.

Givet i Rom, i Peterskyrkan, den andra dagen i februari, högtiden för Herrens frambärande, år 1974, den elfte i vårt pontifikat.

PAULUS, PP. VI

FOTNOTER

- 1) Jfr Lactantius, *Divinae Institutiones* IV,3, 6-10: CSEL 19 s. 279.
- 2) Jfr II Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 1-3, 11, 21, 48, AAS 56 (1964), pp 97-98, 102-103, 105-106, 113.
- 3) Andra Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964), s. 125.
- 4) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 66: AAS 57 (1965), s. 65.
- 5) Se föregående fotnot.
- 6) Votivmässa av den heliga Jungfru Maria, kyrkans moder. Förord.
- 7) Jfr II Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om, Kyrkan, *Lumen Gentium* 66-67: AAS 57 (1965), s 65-66, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964), s 125.

- 8) Apostolisk uppmaning, *Signum Magnum*: AAS 59 (1967) s. 465-475
- 9) Jfr II Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 3: AAS 56 (1964). s 98.
- 10) Jfr II, Vatikankonciliet, *ibid*, 102: AAS 56 (1954), s 125.
- 11) Jfr det romerska missalet som återupprättades genom dekret av den heliga ekumeniska Andra Vatikankonciliet, utfärdat genom bemyndigande av påven Paulus VI:s förebildliga utgåva, MCMLXX, 8 december, förord.
- 12) Romerskt missal, återupprättat genom dekret av det heliga ekumeniska Andra Vatikankonciliet, utfärdat med fullmakt av påven Paulus VI, *Orao Lectionum Missae*, typisk utgåva MCMLXIX. s. 8, Första läsningen (År A: 1:, 7:10-14: "Se, en jungfru skall bli havande"; År B: 2: Sam 7:1-15; 8b-11, 16: "Davids tron skall stå fast för evigt inför Herrens ansikte"; År C: Mik 5:2a [Heb 1-4a]: "Av dig skall födas åt mig den som skall härska över Israel").
- 13) *Ibid.*, s. 8, Evangeliet (År A: Matt 1:18-24: "Jesus är född av Maria som var trolovad med Josef, Davids son"; År B: Luk 1:26-38: "Du skall bli havande och föda en son; År C: Luk 1:39-45: "Varför skulle jag hedras med ett besök av min Herres Moder?").
- 14) Jfr det romerska missalets adventsförord, II.
- 15) Romerskt missal, *ibid*.
- 16) Romerskt missale, Eukaristisk bön I, *Communicantes* för julen och dess oktav.
- 17) Romerskt missal, 1 januari, ingång antifon och kollekt.
- 18) Jfr det romerska missalet den 22 augusti. Samla.
- 19) Romerskt missal, 8 september, Bön efter nattvarden.
- 20) Romerskt missal, 31 maj, samling.
- 21) Jfr *ibid.*, Insamling och Bön över gåvorna.
- 22) Jfr det romerska missalet den 15 september, kollekten.
- 23) Jfr 1, s. 15.
- 24) Från de många anafororna jfr följande som hålls i särskild ära av de österländska riterna: *Anaphora Marci Evangelistae: Prex Eucharistica*, ed A.

Hanggi-I, Pahl. Fribourg Editions Universitaires, 1968, s. 107; Anaphora, Iacobi fratris, Domini graeca, ibid., s. 257; Anaphora Ioannis Chrysostomi, ibid., s. 229.

25) Jfr det romerska missalet den 8 december, förordet.

26) Jfr det romerska missalet den 15 augusti, förordet.

27) Jfr det romerska missalet den 1 januari, Bön efter nattvarden.

28) Jfr det romerska missalet, Gemensam för den heliga Jungfru Maria, 6, tempore paschali, kollekt.

29) Romerskt missal, 15 september, samling.

30) Romerskt missal, 31 Maria Kollekt. På samma sätt är förordet till den heliga Jungfrun Mar, 1; "Vi gör det bra... i firandet av minnet av Jungfru Maria... för att förhålliga din kärlek till oss med orden i hennes tacksägelsesång."

31) Jfr Lectionary, III Advent Sunday (Year C: Seph 3:14-18a): IV Sunday of Advent (jfr ovan fotnot 12); Söndag i julens oktav (år A; Matt 2:13-15 År B; Luk 2:22-40; År C; Luk 2:41-52); Andra söndagen efter jul (Joh 1:1-18); VII Söndagen efter Påsk (År A: Apostlagärningarna 1:12-14): Andra söndagen i år C: Joh 1:1-12); X Söndag på året (År B: 1 Mos 3:9-15); XIV Söndagen på året (År B: Mark 6:16)

32) Jfr Lectionary, katekumenatet och dopet av vuxna, Herrens bön (andra läsningen, 2 Gal. 4:47); Kristen initiation utanför påskvakan (Evangelium, 7, Joh 1:1-5; 9-16; 16-18); Bröllopsmessa (Evangelium, 7, Joh 2:1-11); vigning av jungfrur och religiös bekännelse (Första läsningen 7, År 61:9-11; Evangelium, 6 Mark 3:31-35; Luk 1:26-38 [jfr Ordo Consecrationis Virginum 130; ordo professionis religiosae, pars alter, 145]).

33) Jfr Lectionary, För flyktingar och landsflyktiga (Evangelium, 1 Matt 2:13-15; 19-23); I tacksägelse (Första läsningen 4 Sak 3:14-15).

34) Jfr La Divina Commedia, Paradiso XXXIII, 1-9 jfr Tidegården, åminnelse av Vår Fru på lördagar, Psalmläsningens ämbete.

35) Ordo baptismi parvulorum 48: Ordo initiationis christiana adultorum, 214.

36) Jfr Rituale Romanum, Tit. VII, kap. III, De benedictione mulieris post partum.

37) Jfr Ordo professionis religiosae, Pars Prior, 57 och 67.

38) Jfr Ordo consecrationis virginum, 16.

- 39) Jfr Ordo professionis religiosae, Pars Prior, 62 och 142; Pars Altera, 67 och 158; Ordo consecrationis virginum, 18 och 20.
- 40) Jfr Ordo unctionis infirmorum eorumque pastoralis curae, 143, 146, 147. 150.
- 41) Jfr det romerska missalet, Mässor för de döda, För döda bröder och systrar, släktingar och välgörare. Samla.
- 42) Jfr Ordo exsequarum, s. 226.
- 43) Jfr Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 63: AAS 57 (1965), s. 64.
- 44) Jfr Andra Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 7: AAS 56 (1964), s. 100-101.
- 45) Sermo 215, 4: PL 38, 1074.
- 46) Se föregående fotnot.
- 47) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om den gudomliga uppenbarelsen, *Dei Verbum*, 21: AAS 58 (1966), s. 827-828.
- 48) Jfr *Adversus Haereses* IV. 7, 1: PG 7, 1, 990-991: S kap. 100, t. II, s. 454-458.
- 49) Jfr *Adversus Haereses* III, 10, 2: PG 7, 1, 873: S kap. 34, s.164.
- 50) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 62: AAS 57 (1965), s. 63.
- Andra Vatikankonciliets konstitution om den heliga liturgin *Sacrosanctum Concilium*, 83: AAS 56 (1964), s. 121.
- 52) Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen gentium* 63: AAS 57 (1965) s. 64.
- 53) Ibid. 64: AAS 57 (1965), s. 64.
- 54) Tractatus XXV (In Nativitate Domini), 5: CCL 138, s. 123; S. Kap. 22, s. 132; jfr även Tractatus XXIX In Nativitate Domini 1: CCL ibid., s. 147; S. Ch ibid, s. 178; Tractatus LXIII (De Passione Domini) 6:CCL ibid s. 386: S. Ch. 74 s. 82.
- 55) M Ferotin, *Le Liber Mozarabicus Sacramentorum*, kol. 56.
- 56) I Purificatione, B. Mariae, Sermo III, 2: PL 183, 370; Sancti Bernardi Opera, ed J. Leclercq-H. Rochais , vol IV, Rom 1966. Sidan 342.

- 57) Jfr Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen gentium* 57: AAS 57 (1965), s. 61.
- 58) Ibid, 58: AAS 57 (1965), s. 61.
- 59) Jfr Pius XII:s encyklika *Mystici Corporis*: AAS 35 (1943), s. 247.
- 60) Jfr Andra Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 47: AAS 56 (1964), s. 113.
- 61) Ibid. 102, 106: AAS 56 (1964), s. 125, 126.
- 62) "planera att minnas alla som har behagat er genom tiderna: de heliga fäderna, patriarkerna, profeterna, apostlarna... och den heliga och härliga Guds Moder och alla de heliga... må de komma ihåg vår misär och fattigdom, och tillsammans med oss må de erbjuda dig detta stora och oblodiga offer":
Anaphora Iacobi fratris Domini syriaca: Prex Eucharistica, ed. A. Hånggi-I. Pahl Fribourg, Editions Universitaires, 1968, s. 274.
- 63) Expositio Evangelii secundum Lucam 11 26: CSEL 32, IV, s. 55: S. Ch. 45, s. 83-84.
- 64) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 62: AAS 57 (1965), s. 63.
- 65) Jfr Andra Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964), s. 125.
- 66) Jfr Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium* 67: AAS 57 (1965), s. 65-66.
- 67) Jfr ibid.
- 68) Jfr Andra Vatikankonciliet, Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 104: AAS 56 (1964), s. 125-126.
- 70) Jfr Paulus VI, tal av den 24 april 1970 i kyrkan Vår Fru av Bonaria i Cagliari: AAS 62 (1970) s. 300.
- 71) Pius IX, Apostoliska brevet *Ineffabilis Deus*: Pii IX Pontificis Maximi Acta, I, 1, Rom 1854, s. 599. Jfr även V. Sardi. Den högtidliga definitionen av dogmen om den obefläckade avlelsen av Maria Allraheligast, Handlingar och dokument..., Rom 1904-1905, vol. II, s. 302.

- 72) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium* 66: AAS 57 (1965), s. 65.
- 73) S. Ildephonsus, *De virginitate perpetua sanctae Mariae* kapitel XII: PL 96, 108.
- 74) Jfr Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium* 56: AAS 57 (1965), s. 60 och de författare som nämns i not 176 i dokumentet.
- 75) Jfr den helige Ambrosius, *De spiritu Sancto* II, 37-38; CSEL 79, s. 100-101; Cassianus, *De incarnatione Domini* II kapitel II: CSEL 17 s. 247-249. St. Bede, *Homilia* 1,3:CCL 122, s. 18 och s. 20.
- 76) Jfr S:t Ambrosius, *De institutione virginis*, kapitel XII, 79: PL 16 (utg. 1880), s. 339; Epistola 30, 3 och Epistola 42, 7: ibid 1107 och 1175; *Expositio evangelii secundum Lucam* X 132. S Ch 52, s 200. S. Proclus av Konstantinopel, *Oratio* I, 1 och *Oratio* V, 3: PG 65, 681 och 720; Den helige Basileios av Seleucia, *Oratio* XXXIX, 3: PG 85, 433; S:t Andreas av Kreta, *Oratio* IV: PG 97, 868: S:t Germanus av Konstantinopel, *Oratio* IIII, 15: PG 98, 305.
- 77) jfr S:t Hieronymus, *Adversus Iovinianum* I, 33: PL 23, 267; S:t Ambrosius, *Epistula* 63, 33: PL 16 (utg. 1880), 1249; *De institutione virginis*, kapitel XVII, 105: ibid., 346; *De Spiritu Sancto* III, 79-80: CSEL 79, s. 182-183; Sedulius, *Hymn "A solis ortus cardine"*, verserna 13-14 CSEL 10, s. 164; *Hymnus Acathistos*, str 23; ed I. B. Pitra, *Analecta Sacra*, I, s. 261; S:t Proclue av Konstantanopel, *Oratio* I, 3: PG 65, 648; *Oratio* II, 6: Samma verk, 700; S:t Basileios av Seleucia, *Oratio* IV, In Nativitatem B. Mariae: PG 97, 868; S:t Johannes Damascenus, *Oratio* IV, 10: PG 96 677.
- 78) Jfr Severus av Antiochia, *Homilia* 57: PO 8, s. 357-358; Hesychius av Jerusalem, *Homilia de sancta Maria Deipara*: PG 93, 1464; Krysippos av Jerusalem, *Oratio in sanctam Mariam Deiparam*, 2 PO 19, s. 338: S:t Andreas av Kreta, *Oratio* V: PG 97, 896: S:t Johannes Damascenus, *Oratio* VI, 6: PG 96, 972.
- 79) *Liber Apotheosis*, verserna 571-572: CCL 126. Sidan 97.
- 80) Jfr S Isidore, *De ortu et obitu Patrum*, kapitel LXVII III: PL 83, 148: St. Ildephonsus, *De virginitate perpetua sanctae Mariae*, kapitel X: PL 96, 95; Sankt Bernhard, *In Assumptione B. Virginis Mariae: Sermo* IV, 4 PL 183, 428: In *Nativitate B. Virginis Mariae*: ibid. 442 St Peter Damien, *Carmina sacra et preces*

II, Oratio ad Deum Filium: PL 145, 921; Antiphonarium officii, ed. R.J. Hesbert, Rom 1970, vol IV, n. 6314, s. 80.

81) Jfr Paulus Diaconus, Homilia I, In Assumptione B. Mariae Virginis: PL 95, 1567: De Assumptione sanctae Mariae Virginis: Paschasio Radherto trib, 31, 42, 57, 83: ed. A. Ripberger. i "Spicilegium Friburgense" 9, 1962, s. 72, 76, 84, 96-97; Eadmer av Canterbury, De excellentia Virginis Mariae, kapitel IV-V: PL 159, 562-567: St Bernard, In laudibus Virginis Matris. Homilia IV, 3: Sancti Bernardi Opera, ed. J Leclercq-H. Rochais, IV, Rom 1966, s. 49-50.

82) Jfr Origenes, I Lucam Homilia VII, 3: PG 13 1817: S. Ch. 87, s. 156: St Cyril of Alexandria, Commentarius in Aggacum prophetam, kapitel XIX: PG 71, 1060: St Ambrose, De fide IV 9, 113-114: CSEL 78, s. 197-198: Expositio evangelii secundum Lucam I, 23 och 27-28: CSEL 32, IV, s. 53-54 och 55-56; Severianus Gabalensis, Antipater av Bostra Homilia in Sanctissimae Deiparae Annuntiationem, 16; PG 85, 1785.

83) Jfr Eadmer av Canterbury, *De excellentia Virginis Mariae* kapitel VII: P: 159, 571: St Amedeus av Lausanne, De Maria Virgini Matre, Homilia VII: PL 188, 1337: S Ch 72, s. 184.

84) *De virginitate perpetua sanctae Mariae*, kapitel XII: PL 96, 106.

85) Andra Vatikankonciliet's dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 54: AAS 57 (1965), s. 59. Jfr Paulus VI Allocutio ad Patres Conciliares habua altera exacta Concilii Oecumenici Vaticani Secundi Sessione, 4 december 1963: AAS 56 (1964), s. 37.

86) Andra Vatikankonciliet's dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 6, 7-8, 9-11: AAS 57 (1965), s. 8-9, 9-12, 12-21.

87) Ibid., 63: AAS 57 (1965) s. 64.

88) S:t Cyprianus, *De Catholicae Ecclesiae unitate*, 5: CSEL 3, s. 214.

89) Isaac de Stella, Sermo LI, *In Assumptione B. Mariae*: PL 194, 1863.

90) Sermo XXX, I: S. kap. 164, s. 134.

91) Jfr II Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 66-69: AAS 57 (1965), s. 65-67.

92) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om den gudomliga uppenbarelsen, *Dei Verbum*, 25: AAS 58 (1966), s. 829-830.

- 93) Se till att översättningen är i anförande av citat 13, AAS 56 (1964), s. 103.
- 94) Jfr *Officium magni canonis paracletici*, Magnum Orogion Aten 1963 s. 558: passim i liturgiska kanon och böner: jfr Sophronius Eustradiadou, Theotokarion, Chennevieres-su Marne 1931, s. 9, 19.
- 95) Jfr Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 69: AAS 57 (1965), s. 66-67.
- 96) Jfr ibid., 66: AAS 57 (1965), s. 65; Konstitutionen om den heliga liturgin, *Sacrosanctum Concilium*, 103: AAS 56 (1964), s. 125.
- 97) Andra Vatikankonciliet, Dogmatisk konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 67: AAS 57 (1965), s. 65-66.
- 98) Ibid, 66: AAS 57 (1965), s. 65.
- Jfr Paulus VI, *Tal i Vatikanens basilika till konciliets fäder*, 21 november 1964: AAS 56 (1964), s. 1017.
- Andra Vatikankonciliets dekret om ekumenik, *Unitatis Redintegratio*, 20: AAS 57 (1965), s. 105.
- 101) Encyklika Brev, *Adiutricem Populi*: AAS 28 (1895-1896), s. 135.
- 102) Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 56: AAS 57 (1965), s. 60.
- 103) Jfr S:t Petrus Chrysologus, Sermo CXLIII: PL 52 583.
- 104) Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 55: AAS 57 (1965), s. 59-60.
- 105) Jfr Paulus VI:s apostoliska konstitution, *Signum Magnum* I: AAS 59 (1967), s. 467-468: Romerska missalet, 15 september, Bön över gåvorna.
- 106) Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 67: AAS 57 (1965), s. 65-66.
- 107) S:t Augustinus, *I Iohannis Evangelium*, Tractatus X, 3; CCL 36, s. 101-102; Epistula 243, Ad Laetum, 9: CSEL 57, s. 575-576; S:t Bede, *In Lucae Evangelium expositio*, IV, XI, 28: CCL 120, s. 237: Homilia I, 4: CCL 122. s. 26-27.
- 108) Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 58: AAS 57 (1965), s. 61.

- 109) Romerskt missal, fjärde söndagen i advent, kollekt. Likaså kollekten av den 25 mars, som kan användas i stället för den föregående i recitationen av Angelus.
- 110) Pius XII, Brev till ärkebiskopen av Manila "Philippinas Insulas": AAS 38 (1946), s. 419.
- 111) Tal till deltagarna i III Dominikanska Internationella Rosenkranskongressen: Insegnamenti di Paolo VI 1, (1963) s. 463-464.
- 112) I AAS 58 (1966), s. 745-749.
- 113) I AAS 61 (1969), s. 649-654.
- 114) Jfr 13: AAS 56 (1964) s. 103.
- 115) Dekret om lekmannaapostolatet, *Apostolicam Actuositatem*, 11: AAS 58 (1966) s. 848.
116. Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 11: AAS 57 (1965), s. 16.
- 117) Jfr Andra Vatikankonciliet, dekret om lekmannaapostolatet, *Apostolicam Actuositatem*, 11: AAS 58 (1966) s. 848
- 118) Se ovan, s. 27.
- 119) Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 53: AAS 57 (1965), s. 58-59.
- 120) - Den gudomliga komedin, Paradiset XXXIII, 4-6.
- 121) Jfr Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution om kyrkan, *Lumen Gentium*, 60-63: AAS 57 (1965), s. 62-64.
- 122) Jfr *ibid.*, 65: AAS 57 (1965), s. 64-65.
- 123) *Ibid.*, 65: AAS 57 (1965), s. 64.
- 124) Jfr Andra Vatikankonciliet, Pastoralkonstitutionen om kyrkan i den moderna världen, *Gaudium et Spes*, 22: AAS 58 (1966), s. 1042-1044.
- 125) Jfr romerskt missalet 31 kan samla.

